

Självständigt arbete (30 hp)

Författare	Program/Kurs	
Mj Fredrik Hedman	HOP 18-20	
Antal ord: 20000		
Handledare	Beteckning	Kurskod
Universitetslektor Linda Johansson	Självständigt arbete mastersuppsats, krigsvetenskap	2HO013
CIVIL-MILITÄRA RELATIONER I KONKORDANS – DEN SVENSKA FÖRSVARSMAKTENS FÖRTROENDELYFT		
Sammanfattning:		
<p>Studien avhandlar civil-militära relationer med en teori sprungen ur kontexten inhemsk militär intervention. Forskningsfältets rådande paradig utmanas av Rebecca L. Schiffs konkordansteori, vilken här prövas i en kvalitativ fallstudie med två empiriska fall ur den svenska kontexten. Brister i den tidigare tillämpningen av konkordansteorin adresseras genom Sveriges unika kombination av historiska, kulturella och sociala förutsättningar. Fallen representerar nutida ytterligheter av det svenska folkets förtroende för Försvarsmakten – bottennoteringen 2008 respektive toppnoteringen 2017 – och har valts i syfte att undersöka hur teorin kan förklara utvecklingen av de civil-militära relationerna i de aktuella fallen.</p> <p>Studiens resultat visar att konkordansteorin är möjlig att applicera i en svensk nutida kontext och att den bidrar med förklaringskraft till utvecklingen i de civil-militära relationerna, men också att den är generaliserbar till fall som delar dess grundläggande karakteristik.</p>		
Nyckelord:		
CMR, civil-militära relationer, konkordans, Sverige, Försvarsmakten, förtroende.		

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Den svenska Försvarsmaktens förtroendelyft	2
1.2	Civil-militära relationer i retrospektiv.....	2
1.3	Tidigare forskning	4
1.3.1	Relationer och civil kontroll.....	4
1.3.2	Konkordans och inhemsk militär intervention	7
1.3.3	Sverige.....	8
1.4	Problemformulering	10
1.5	Syfte och frågeställning.....	11
1.6	Material och avgränsningar	11
1.7	Disposition	12
2	Metod	13
2.1	Vetenskapsteoretisk ansats.....	13
2.2	Metodologisk ansats och forskningsdesign.....	14
2.3	Kvalitativ textanalys.....	15
2.4	Val av fall.....	15
2.5	Källmaterial	16
2.6	Metoddiskussion.....	17
3	Teoretiskt ramverk	20
3.1	Inhemsk militär intervention	20
3.2	De tre aktörerna.....	22
3.2.1	Militären	22
3.2.2	Den politiska ledningen.....	22
3.2.3	Folket.....	22
3.3	De fyra indikatorerna	23
3.3.1	Officerskårens sociala sammansättning	23
3.3.2	Processen för politiskt beslutsfattande	24
3.3.3	Hur militär personal rekryteras	24
3.3.4	Hur militären framstår i folkets ögon.....	24
3.4	Operationalisering	25
4	Analys.....	28
4.1	Bakgrund till den svenska kontexten	28
4.1.1	Sveriges civil-militära aktörer.....	28
4.1.2	Indikatorer tillika oberoende variabler i en svensk kontext	30
4.2	Analys av Sverige 2008.....	32
4.2.1	Delfråga 1	33
4.2.2	Delfråga 2	36
4.2.3	Delfråga 3	38
4.2.4	Delfråga 4	41
4.2.5	Svar på delfrågor fall 1	42
4.2.6	Sammanställning av delanalys fall 1	43
4.3	Analys av Sverige 2017.....	44
4.3.1	Delfråga 1	45
4.3.2	Delfråga 2	47
4.3.3	Delfråga 3	48
4.3.4	Delfråga 4	50
4.3.5	Svar på delfrågor fall 2	52
4.3.6	Sammanställning av delanalys fall 2	52

5	Resultat och diskussion	54
5.1	Svar på forskningsfråga och slutsatser	55
5.2	Diskussion av resultat, slutsatser och metod	55
5.3	Utomvetenskaplig relevans och fortsatt forskning	57
6	Referenser.....	58
6.1	Litteratur.....	58
6.2	Empiri.....	62
	Bilaga 1 Förkortningar	67
	Bilaga 2 Empiri	68

Figurförteckning

Figur 1.	Forskningsöversikt - paradigm och alternativ	6
Figur 2.	Inglehart-Welzel Cultural Map.....	9
Figur 3.	Disposition.....	12
Figur 4.	Forskningsdesign och disposition.....	14
Figur 5.	Teoretiskt ramverk.....	20
Figur 6.	Inhemsk militär intervention	21
Figur 7.	Variabler och kausalt samband.....	25
Figur 8.	Analysverktyg.....	27
Figur 9.	Förhållanden av betydelse för ett trovärdigt försvar 2008	39
Figur 10.	Önskad typ av militärt försvar 2008	40
Figur 11.	Uppfattning om Sveriges beredskap att hantera skilda krissituationer 2008.....	41
Figur 12.	Sammanställning av delanalys fall 1	44
Figur 13.	Förhållanden för att Sveriges militära försvar skall vara trovärdigt 2017.....	49
Figur 14.	Önskad typ av militärt försvar 2017	49
Figur 15.	Beredskap för att hantera och möta militärt angrepp 2017	51
Figur 16.	Sammanställning av delanalys fall 2	53

1 Inledning

The intervention of the military in national politics and the everyday lives of citizens is a key issue in civil–military relations [...] [that, egen anm.] involves the drama between the armed forces of a particular nation, political elites, society at large, and institutions, with the importance of their interconnectedness... (Schiff 2009, ii, 2)

Civil-militära relationer (CMR) har länge engagerat forskare och filosofer, och det civila och det militära maktmedlets samspel och ömsesidiga beroende är lika aktuellt för forskare i dagens samhällsordning, som för Platon under Antiken (Feaver 2003, 4). Det inledande citatet påvisar en spänning inom forskningsområdet och adresserar den återkommande frågeställningen om hur det militära maktmedlet ska kunna tillåtas växa sig starkt nog att kunna lösa ålagda uppgifter, utan att en sådan maktposition samtidigt medför att det vänder sig mot sina civila uppdragsgivare (Feaver 1996, 150). I en västerländsk och demokratisk kontext involveras även den befolkning som indirekt har givit dem denna makt. Dilemmats uppenbara risk är att det militära maktmedlet obstruerar. Historiskt, ofta i form av en militärkupp med sentida exempel som Mali 2012, Egypten 2013 och Thailand 2014 (Bell 2016, 1168). Annars ser samtiden annorlunda ut och paletten har utökats med mindre dramatiska former av inhemsk militär intervention¹. Givet detta historiska dilemma, är det alltså önskvärt att undvika att det militära maktmedlet, på olika sätt och med varierande konsekvenser, demonstrerar sitt missnöje och samtidigt forskningsmässigt intressant att studera och förstå hur detta påverkar samspelet mellan det militära och det civila maktmedlet samt dess uppdragsgivare – folket.

¹ Avser militär påverkan i det egna landet – allt ifrån ytterligheten militärkupp, till mildare former av påverkan mot det civila maktmedlet. Utvecklas i kapitel 1.3.2 samt ytterligare i kapitel 3.1.

1.1 Den svenska Försvarmaktens förtroendelyft

I ett tioårsperspektiv har CMR i den svenska kontexten bland annat präglats av större omställningar och förändringar av såväl Försvarmaktens uppgifter som dess personalförsörjning, med exempel som ett förnyat fokus på det nationella försvaret och en återaktivering av den vilande värnplikten, nu i könsneutral form (Berndtsson, Dandeker, och Ydén 2015, 312). Det är rimligt att anta att relationerna mellan militären, den politiska ledningen och folket har utvecklats under motsvarande tidsperiod, bland annat i perspektivet hur det svenska folket ser på militären. Det svenska SOM-institutets årliga nationella undersökningar har visat att det svenska folkets förtroende för Försvarmakten har haft en utveckling som helt saknar motstycke sedan dessa mätningar påbörjades under 1980-talet (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2018, 356). Under 2008 uppmättes en historiskt låg förtroendebalans² (-21) hos det svenska folket relativt Försvarmakten, vilket sedan dess har fortsatt att utvecklas i en huvudsaklig positiv riktning, för att fullkomligen explodera (+20) under 2017 (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2018, 355; 2019, 476–77). Under loppet av en tioårsperiod hade alltså förtroendet för Försvarmakten skiftat mellan två ytterligheter och därmed resulterat i en helt unik utveckling för CMR i en svensk nutida kontext. I syfte att förstå CMR i den nutida kontexten behöver dessa sättas i perspektiv, vilket inleds med en historisk återblick – eller retrospektiv.

1.2 Civil-militära relationer i retrospektiv

Inom krigsvetenskapen refereras närmast plikttroget till militärteoretikern Carl von Clausewitz, och även om hans teoretiska bidrag producerades för närmare 200 år sedan och då i en annan världsordning än dagens, är delar av hans tankar om krigföring tidlösa och applicerbara i en mer modern kontext. Det inledande resonemanget om det civil-militära forskningsområdets aktörer innehåller tydliga referenser till von Clausewitz tankar om krigets natur, där en del utgörs av en ”märklig treenighet” (Clausewitz 1991, 44) av krafter, som han menar motsvarar *folket*, *fältherren* och *politiken*. Även om sammanhanget då var krig och krigföring, utgör de fortsatt grundläggande element i den nutida forskningen inom det civil-militära forskningsområdet. Relationen mellan *folket*, *militären* och *den politiska ledningen*, och specifikt den politiska styrningen, eller *civil kontroll*, av det militära maktmedlet är forskningsområdets primära fokus (Ledberg 2019, 148). Teoribildning inom området domineras av Samuel P.

² Avser differensen mellan de som hyser ett stort förtroende och de som hyser ett lågt förtroende. Differensen kan anta värden mellan +100 och -100. Frågan löd ”Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete”

Huntingtons (2002) tankar om hur civil kontroll optimalt utformas och forskningen har sedan dess, mer eller mindre, relaterat till hans teorier. Även om Morris Janowitz (2017) relativt samtida och sociologiskt orienterade forskning bildade ett kontrasterande paradig, har dessa huvudspår på allvar utmanats först under de senaste tjugotalet åren. Både den tidigare och den mer nutida forskningen kan dock med fog kritiseras för att i stor utsträckning vara sprungen ur den nordamerikanska kontexten, och det är bland annat denna forskningslucka som har adresserats av Rebecca Schiff. Med en teori baserad på förekomsten av *konkordans* eller enighet mellan forskningsfältets aktörer (Schiff 1995), utmanade hon tidigare paradig inom forskningsområdet genom att förespråka en teori applicerbar i en bredare kontext och med ett särskilt fokus på kulturella olikheter. Trots tidig kritik och begränsad tillämpning av konkordansteorin (Wells 1996; Anderson 1998) som följdes upp av en mer samtida sådan (Cleary 2012; Ali 2014; 2016; Bashir och Hanif 2018) vittnar ett fortsatt nyttjande, dels av Schiff själv (Schiff 1995; 1998; 2009; 2012), men också av andra (Kwok 2010; Narli 2011; Zaman och Biswas 2014; Salihu 2019) om dess förtjänster. Sammantaget, avhandlades huvudsakligen historiska fall och tillämpningar från Mellanöstern, Asien och de amerikanska kontinenterna. Undantagsvis inkluderades en europeisk kontext (Haltiner 2000; Canuel 2013), medan demokratiska stater i en nutida kontext helt exkluderades. I detta perspektiv utgör Sverige en sällsynt och unik tillämpning för denna teori.

Redan vid en ytlig anblick visar sig en nutida tillämpning av teorin i den svenska kontexten tillföra mycket av det som tidigare forskning underlåtit sig att göra, och en djupare analys visar på än större avvikelser från den tidigare studerade normen. Sverige, en liten västeuropeisk och demokratisk stat i Europas nordligaste utkant, där CMR har präglats av närmare tvåhundra år av obruten fred (Åselius 2005, 26) och med en officerskår som tillåtits närma sig den civila sfären, bland annat genom fackligt engagemang sedan ett sekel tillbaka (Caforio 2018, 377). På flera sätt är detta normbrytande och det svenska fallet utmanar också det kulturella inslaget i teoribildningen inom CMR, genom att representera en ytterlighet i nuvarande världsordning. Världsomspännande studier (World Values Survey 2015) positionerar konsekvent Sverige i en ytterlighet relativt den övriga världen, där Sverige står ut i en sammanställning av befolkningars grundläggande värderingar. Sammantaget, ter sig det svenska fallet som en utmaning för forskning och teoribildning inom CMR.

1.3 Tidigare forskning

Krigsvetenskaplig forskning inom ramen för CMR presenteras här i tre delar. Inledningsvis, ges en översiktlig beskrivning av teoribildningen inom området, som i huvudsak relaterar till två dominerande paradig. Därefter presenteras en kontrasterande teori som har utmanat tidigare forskning och slutligen ges en inblick i forskningsområdets applikationer i en svensk kontext.

1.3.1 Relationer och civil kontroll

CMR är, i egenskap av ett interdisciplinärt forskningsfält inom samhällsvetenskapen, ett omfattande och mångfacetterat område som har sysselsatt såväl sociologer, som historiker och samhällsvetare (Brooks 2019, 380). För krigsvetenskapens centrala studieobjekt – krig, krigföring och militär maktutövning (Försvvarshögskolan 2018b) – är CMR ett naturligt och återkommande inslag i forskningen. Även om inledningen vittnar om aktuella frågeställningars respektingivande ålder, beständighet över tid och samtidigt om en odiskutabel aktualitet, återfinns forskningsfältets mer substantiella och sedermera mest tongivande bidrag i mellankrigstiden samt i efterkrigstidens övergång till ett kallt krig (Feaver 1999, 212). Forskning inom CMR domineras sedan mer än ett halvsekel av Samuel P. Huntingtons teorier. I *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (2002) redovisade Huntington sin syn på dilemmat med civil kontroll över det militära maktmedlet, syftande till att optimera både de politiska uppdragsgivarnas målsättningar och militärens möjligheter att lösa ålagda uppgifter. Idealtyperna – subjektiv respektive objektiv kontroll – gav olika förutsättningar för att erhålla detta och Huntington propagerade själv för en separation, det vill säga objektiv kontroll, där militären underordnas politiken och separeras såväl organisatoriskt som uppgiftsmässigt från samhället och det politiska arbetet (Ibid., 85):

Objective civilian control not only reduces the power of the military to the lowest possible level vis-a-vis all civilian groups, it also maximizes the likelihood of achieving military security.

Den huvudsakliga kontrollmekanismen för det civila maktmedlet var alltså att tillåta en autonom officerskår att utveckla sin professionalitet, men som samtidigt underordnade sig politiken. För detta har Huntington på olika sätt kritiserats (Abrahamsson 1970, 160) och även om Huntingtons verk kan anklagas för att vara daterat och producerat i en strikt nordamerikansk kontext, är dess bidrag bestående. Efterföljande forskning har behövt förhålla sig till Huntingtons teorier och i hans eftermäle kan två huvudspår skönjas – en samhällsvetenskaplig

forskningstradition i Huntingtons anda om de statliga institutionerna samt en sociologiskt inriktad forskningstradition (Feaver 1999, 212). I den senare har sociologen Morris Janowitz (2017) varit tongivande för teoribildningen och hans kontrasterande teorier, närmast idealtypen subjektiv kontroll (Huntington 2002, 80–83), har bildat något av en motpol till Huntingtons preferenser. Janowitz förespråkade istället ett mer intimt samarbete mellan det civila och det militära maktmedlet, där militären i större grad skulle integreras i samhället och begränsa våldsanvändandet, motiverat av en alltmer internationaliserad kontext (Janowitz 2017, 418):

The military establishment becomes a constabulary force when it is continuously prepared to act, committed to the minimum use of force, and seeks viable international relations, rather than victory.

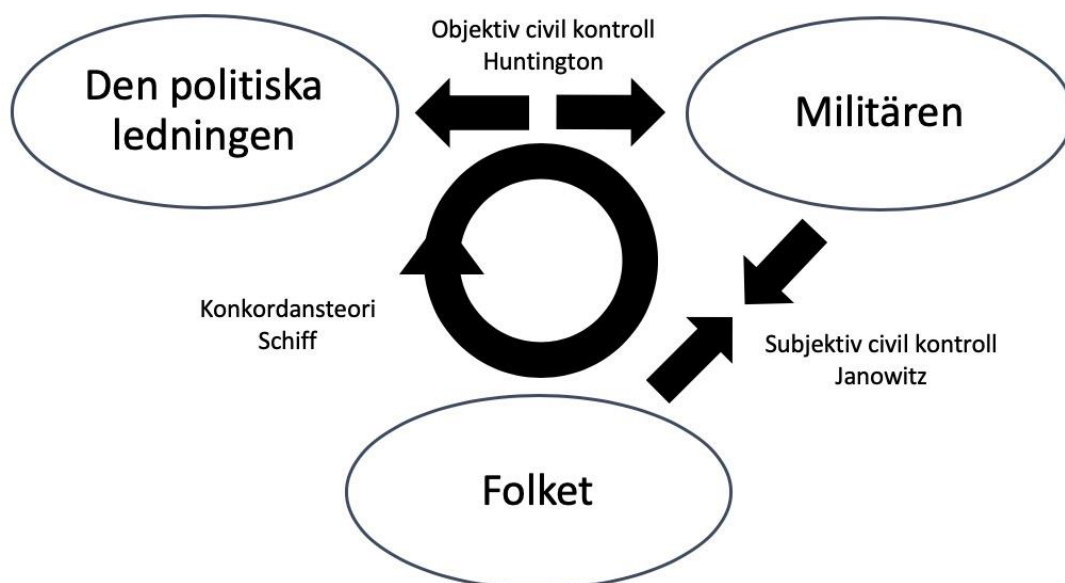
Detta i den mening att en ideal *citizen-soldier* (Burk 2002, 11–13) bättre motsvarade behovet i kärnvapeneran. Senare förtydligade Janowitz detta och reviderade sin teori med motiveringen att integreringen av de militära och civila sfärerna behövde begränsas, i syfte att behålla det militära maktmedlets autonomi och specifika kompetens (Janowitz 2017, 53). Civil kontroll utgjorde fortsatt forskningsområdets fokus och under epitetet *The Civil-Military Problematique* (Feaver 1996, 149) adresserade Peter Feaver det ständigt aktuella dilemmat som en paradox och kritiserade de nämnda huvudspåren för att inte tillräckligt besvara problematiken med civil kontroll, och i en mer samtida kontext preciserade han detta:

The civil-military challenge is to reconcile a military strong enough to do anything the civilians ask them to do with a military subordinate enough to do only what civilians authorize them to do.

Dilemmat löstes dock inte av Feaver men med sin *Agency theory* (Feaver 1998), nyttjade han spelteori och rationell beslutsteori, eller *principal-agent* ramverk, för att analysera hur det militära maktmedlet (agent) agerar på det civila maktmedlets (principal) order under vissa premisser – genom att arbeta (eng. *work*) eller smita undan (eng. *shirk*). Feaver hade normativa ambitioner och om hittills nämnda teorier haft ett huvudsakligt fokus på inhemsk eller *intern* påverkan inom CMR, finns forskning där internationell eller *extern* påverkan istället nyttjas som förklaringsvariabel. Influerad av Lasswell (2007, 146) och Andreski (1980, 3) nyttjade Michael Desch just externa, men också interna hot, i teoribildning om hur hot mot staten kunde påverka den civila kontrollen (Desch 2001). Högt externt och lågt internt hot ansågs mest gynnsamt och enligt Desch avgörs graden av civil kontroll av vems preferenser som får råda vid oenighet mellan det civila och det militära maktmedlet, och han valde tydligt sida (Desch 1998, 391):

The best indicator of the strength of civilian control is who prevails when civilians and military diverge. If the military does, there is a problem; if the civilians do, there is not.

Sammanfattningsvis, kan man med fog kritisera nämnda teorier på flera punkter. För det första, beskriver de i regel ideal eller ytterligheter av CMR – subjektiv respektive objektiv kontroll – för hur den civila kontrollen över det militära maktmedlet företrädesvis skall utövas. Verkligheten är rimligtvis inte lika dikotom, utan bör kunna anta värden däremellan. För det andra, vilar teorierna huvudsakligen på en institutionell grund, och har i samtiden fått ett större fokus på kvantitativa metoder i kombination med spel- och rationell beslutsteori, vilket bidrar till en ensidighet i det perspektiv som de studeras i. För det tredje, avhandlar de huvudsakligen en nordamerikansk kontext, vilket både begränsar dess förklaringskraft, och dess generaliserbarhet. För det fjärde och avslutningsvis, kan konstateras att teoribildning där interna och externa hot hanteras som variabler i huvudsak landar i förklaringsfaktorer för graden av civil kontroll över det militära maktmedlet, inte nödvändigtvis hur relationerna mellan forskningsområdets aktörer påverkas. I detta perspektiv representerar Rebecca L. Schiffs teorier något av en motpol inom forskningsområdet och ett alternativ till rådande paradigm (figur 1).

Figur 1. Forskningsöversikt - paradigm och alternativ (egen figur).

1.3.2 Konkordans och inhemsk militär intervention

Konkordansteorin avhandlar CMR i en inhemsk kontext och syftar till att identifiera vad som kan orsaka och förhindra inhemsk militär intervention i en stat, och enligt Schiff erbjuder den ett alternativ till övrig teori som hon menar misslyckats med att omhänderta staters unika politiska, historiska och kulturella olikheter (Schiff 2009, 6, 14). Även om inhemsk militär intervention exempelvis kan innebära nyttjande av våldsmakt, handlar det ytterst om relationer (Huntington 1977, 6):

In less highly institutionalized and differentiated societies, the problem of civil-military relations centers on the twin issues of *military intervention* in politics through coup d'état and insurrections and of *military rule* of the polity [...] In modern, developed societies, these are seldom the major problems [...] the central problem of civil-military relations thus becomes the relationship between the military professionals and the political leadership

I begreppet avses alltså allt ifrån ytterligheten militärkupp, till mildare uttryck som missnöjesyttringar och olika former av militär påverkan, exempelvis kontroll av informationsflöden eller ett karismatiskt ledarskap (Schiff 2009, 21–26). Med detta utvidgas utfallsrummet från tidigare och smalare definitioner (Finer 2017, 86–87). Det som särskiljer konkordansteorin i forskningsområdet är att den inte förespråkar en separation enligt Huntingtons tradition, men inte heller motsatsen för goda civil-militära relationer. Schiff (1995, 7–8) menar istället att de aktörer som verkar inom CMR – folket, militären och den politiska ledningen – behöver samverka för att uppnå samstämmighet avseende ett antal indikatorer – *officerskårens sociala sammansättning, processen för politiskt beslutsfattande, hur militär personal rekryteras samt hur militären framstår i folkets ögon*. Genom att operationalisera dessa indikatorer har konkordansteorin såväl deskriptiva som normativa ambitioner, både att kunna förklara vilka institutionella och kulturella faktorer som påverkar inom CMR, men också att kunna förutsäga inhemsk militär intervention (Schiff 2009, 47). Schiff betonar konkordansteorins huvudsakliga fokus på inhemska eller interna förklaringsfaktorer (Schiff 1995, 9):

Concordance theory does not deny the importance of external threat conditions, similarly to current civil-military relations theory, domestic politics is the primary focus.

Den kritik som har lyfts mot konkordansteorin har huvudsakligen riktats i två huvudspår. Det första avser kritiker (Wells 1996, 271; Feaver 1996, 168) som menar att Schiff's teori inte är tillräckligt nyskapande och skild från Huntingtons teorier, främst avseende idealtypen subjektiv kontroll som enligt kritiken förespråkar en snarlik utveckling av de militära och civila makt-

medlen. Det andra huvudspåret avser kritik av Schiffs indelning av aktörer (Anderson 1998; Ali 2014; 2016) som man menar inte är tillämplig i alla samhällsordningar, exempelvis där denna distinktion aktörer emellan är problematisk. Här visar dock teorins fortsatt utbredda tillämpning om att kritiken, i några fall, är missriktad. Utöver Schiffs egna fallstudier av länder som USA, Indien, Pakistan, Argentina och Israel (Schiff 2009), har den även nyttjats av andra forskare vid fallstudier av Schweiz (Haltiner 2000), länder i Sydostasien (Kwok 2010), Frankrike (Canuel 2013), Bangladesh (Zaman och Biswas 2014) samt Ghana (Salihu 2019). Samtliga med en, mer eller mindre, historisk och litterär empirisk grund. Sammantaget, finns brister avseende diversitet, empirisk grund och i vilken kontext och tidsperiod, som konkordanteorin tidigare har prövats. En prövning av konkordanteorin på nutida svenska förhållanden adresserar ett flertal av dessa brister.

1.3.3 Sverige

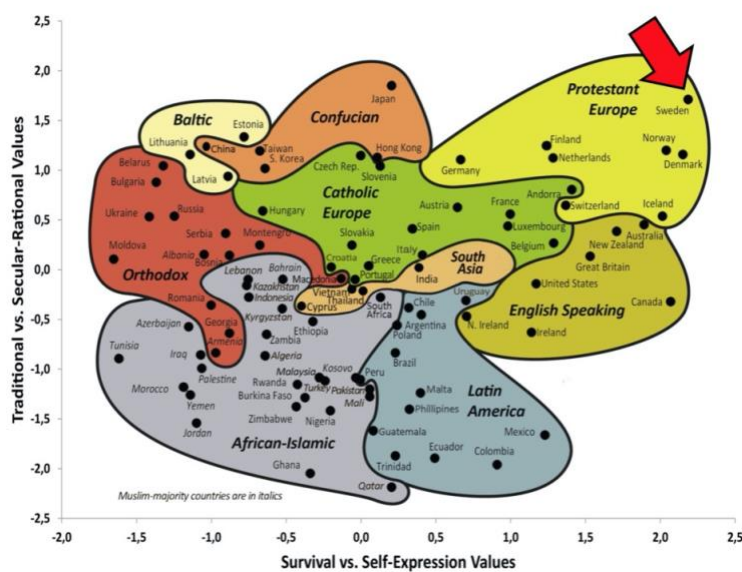
Det nutida Sverige är en mogen demokrati och en välfärdsstat i norra Europa som, trots sin begränsade storlek, idag har stora ambitioner på den internationella säkerhetspolitiska arenan – både den europeiska och den övriga världens (A. Holmberg 2015, 236). Dessa bidrag ses som moraliska åtaganden för fred och säkerhet, såväl som en säkerhetsstrategi för att andra stater skall komma till undsättning om den svenska säkerheten skulle hotas (Berndtsson, Dandeker, och Ydén 2015, 311). De svenska civil-militära relationerna präglas av samtiden, men också den historiska erfarenheten av fred sedan 1814 och en utrikespolitik som har dominerats av en proklamerad alliansfrihet genom de båda världskrigen (Hedlund 2013, 136). I ett historiskt perspektiv har alltså såväl Försvarsmakten, som det svenska samhället i generell mening, varit säkerhetspolitiskt isolerat med begränsat internationellt utbyte under längre perioder (Bolin 2008, 105). Sveriges unika historia och geografiska läge ger det en särställning relativt andra europeiska länder och den forskningsmässigt dominerande nordamerikanska kontexten.

Den svenska officerskåren står också ut i en internationell jämförelse. Principen att officerare undviker politisk inblandning (Kemp och Hudlin 1992, 22) enligt Huntingtons förordade norm har medfört att flera länder, däribland USA, i lagrum förbjuder fackligt anslutna officerare (10 U.S.C. § 976 (2011)):

- (b) It shall be unlawful for a member of the armed forces, knowing of the activities or objectives of a particular military labor organization—
 - (1) to join or maintain membership in such organization...

I kontrast till detta står den svenska militären som har varit fackligt organiserade sedan 1907 (Åselius 2005, 37) och med arbetsrättsliga rättigheter såsom strejkrätt, en rättighet som dock parterna har slutit en överenskommelse om att inte nyttja (Caforio 2018, 388). Vidare står det Försvarsmaktsanställda fritt att kandidera i riksdagsval, samt att utan begränsningar ta anställning i den privata sektorn (Ledberg 2019, 157). Även om det har kritiserats och föranlett krav på ett karensystem för personal som lämnar statsförvaltningen till förmån för försvars- och säkerhetsindustrin (Prop. 2008/09:140; Prop. 2014/15:109), existerar i dagsläget inga sådana begränsningar.

Den kulturella dimensionen har framhållits i delar av teoribildningen inom CMR, och sociologer menar att människors grundläggande värderingar spelar en viktig roll i hur samhällen och stater fungerar (Inglehart 2015, 359). Även i detta avseende utmärker sig Sverige och den *svenska modellen* avviker relativt jämförbara mogna demokratier som exempelvis USA och Storbritannien, vilket kopplas till kulturella och sociala betingelser samt svenska historiska erfarenheter (Trägårdh 1990, 569). Dessutom visar *The WVS Cultural Map of the World* (Inglehart 1997, 334–37; Inglehart och Welzel 2005, 61–62) eller den så kallade *kulturkartan*, som har tagits fram genom regelbundna och världsomspännande mätningar av World Values Surveys (2015), att Sverige utgör en extrem relativt den övriga världen. Kulturkartan syftar till att åskådliggöra skillnader i värderingar mellan olika staters befolkningar och kombinerar grundläggande värderingar i två dimensioner – på ena axeln traditionella mot sekulär-rationella värderingar och självuttryckande värderingar på den andra. Sverige positionerar sig konsekvent längst ut på respektive axel (figur 2).

Figur 2. Inglehart-Welzel Cultural Map (WVS 2015, egen markering).

Som forskningsobjekt inom CMR är Sverige dock relativt ovanligt (Ring 2006, 51; Ledberg 2019, 158). Relaterad forskning har avhandlat bland annat civil-militär kontroll över den svenska militära professionen (Hedlund 2013) samt den svenska och den brittiska befolkningens uppfattningar om deras respektive försvarsmakter (Berndtsson, Dandeker, och Ydén 2015). Andra exempel är studier av hur en utbredd demilitarisering i Europa har påverkat Sverige (Holmberg 2015) samt hur den svenska militära professionen konkurrensutsatts av den privata sektorn (Berndtsson 2019). Utöver referenser till konkordanteorin i genomförda undersökningar (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2017; 2018; 2019), har den ej tidigare prövats i den svenska kontexten.

1.4 Problemformulering

En genomlysning av det krigsvetenskapliga forskningsområde som innefattar CMR, ger en bild av ett differentierat forskningsfält som bär tydliga spår av rådande paradigmer. Paradigmen sprungna ur en daterad och ensidig kontext, och med behov av revision och tillämpning i en ny tid och i en bredare kontext. Civil-militär forskning med grunden i institutionell teori har påvisat begränsningar att omhänderta ett diversifierat kulturellt perspektiv, vilket samtidigt innebär begränsningar för dess vidare tillämpning. Här erbjuder konkordanteorin ett alternativt perspektiv för CMR och specifikt en deskriptiv och normativ grund för att förstå och förutsäga inhemsk militär intervention. I en nutida kontext är begreppet bredare i sin betydelse och kan innefatta allt ifrån nyttjande av våldsmakt till missnöjesyttringar, vilket samtidigt breddar dess användbarhet i en demokratisk kontext där inhemsk militär intervention i form av militärkupp är sällsynt. En kritik mot konkordanteorin avser dess likheter med Huntingtons ena ideala ytterlighet av civil kontroll av det militära maktmedlet, subjektiv kontroll, vilket samtidigt påvisar ett behov av att pröva just det som, Schiff menar, skiljer dessa teorier åt – teorins kulturella inslag.

Sammantaget, utgörs forskningsproblemet av brister i det befintliga forskningsläget tillsammans med den kombinerade grunden av historiska, kulturella och sociala förutsättningar i de tidigare fall där Schiffs konkordanteori har tillämpats (Alvehus 2018, 48–49). Det positionerar CMR i Sverige i en särställning och innebär både en utmaning och en stor möjlighet att pröva konkordanteorins deskriptiva och normativa ambitioner, i synnerhet då det sker utanför den annars så dominerande nordamerikanska kontexten.

1.5 Syfte och frågeställning

Denna studie kommer huvudsakligen att avhandla CMR och teori sprungen ur inhemsk militär intervention, och med ett teoretiskt ramverk ur Schiffs konkordansteori analyseras två empiriska fall i den svenska kontexten. Syftet med studien är att pröva hur teorin kan förklara de civil-militära relationerna i denna kontext. För detta syfte har följande forskningsfråga formulerats:

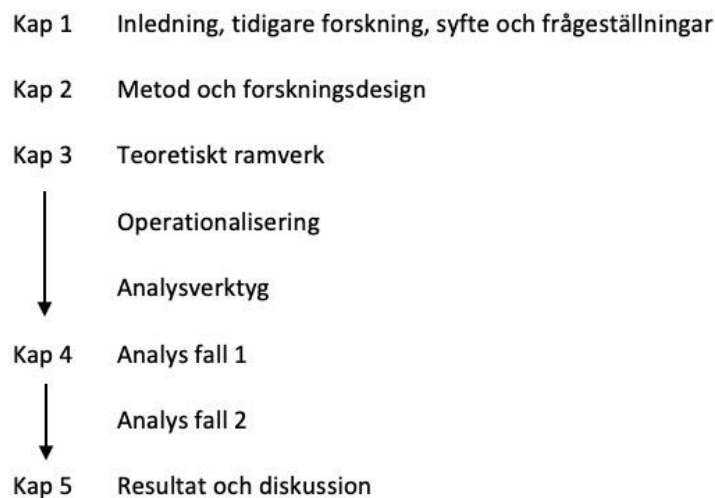
- Hur kan Schiffs konkordansteori förklara utvecklingen av de civil-militära relationerna i Sverige från 2008 till 2017?

1.6 Material och avgränsningar

Studiens teoretiska omfattning framgår av redovisat syfte och frågeställning. Vidare avgränsningar avser val av fall och relaterat källmaterial. Fallens tidsmässiga ramar utgörs av den tidsperiod som avses analyseras. Denna baseras på det tidsintervall som motsvarar de ytterligheter som uppmättes i SOM-institutets nationella undersökning i perioden 1986-2017, det vill säga bottennoteringen 2008 respektive toppnoteringen 2017. I detta intervall väljs fall som representerar respektive resultat, och dessa avgränsas därför till kalenderåren 2008 respektive 2017 (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2019, 476–77). Källmaterial relaterar till aktuella fall och begränsar därmed den empiriska grunden till motsvarande tidsmässiga omfattning. Om tidsmässigt närliggande empiri bedöms relevant kommer denna att nyttjas, vilket redovisas mer utförligt i kapitel 2.4.

1.7 Disposition

Studien presenteras i fem kapitel (figur 3). Det första (1) kapitlet innehåller en inledning med tidigare forskning, syfte och frågeställning samt material och avgränsningar. I detta kapitel ges en introduktion till forskningsfältet CMR och tidigare forskning sätts i relation till en nutida svensk kontext, där ett forskningsproblem identifieras i tillämpning av befintlig teori. Studiens frågeställning adresserar detta forskningsproblem. Det andra (2) kapitlet avhandlar studiens vetenskapsteoretiska och metodologiska ansats, samt dess forskningsdesign. Den stegvisa processen redovisas här i relation till uppsatsens disposition. Därefter presenteras hur den kvalitativa textanalysen nyttjas, samt val av fall och källmaterial, och avslutningsvis förs en kritisk diskussion om metod och källor. Det tredje (3) kapitlet beskriver studiens teoretiska ramverk, hur detta operationaliseras och utgör grunden för det analysverktyg som nyttjas i det efterföljande fjärde (4) kapitlets analys. Där analyseras empirin och presenteras utifrån studiens två fall. I det avslutande och femte (5) kapitlet sammanfattas studiens resultat och slutsatser relativt huvudfrågeställningen samt en diskussion om resultat och metod.

Figur 3. Disposition (egen figur).

2 Metod

Nedan följer en redogörelse av studiens vetenskapsteoretiska och metodologiska ansats, samt den forskningsdesign som har valts i syfte att besvara forskningsfrågan. Urval av fall samt källmaterial går igenom och avslutningsvis förs en metoddiskussion.

2.1 Vetenskapsteoretisk ansats

Följande grundantaganden kan antas ha en bred representation i samtida samhällsvetenskaplig forskning (Esaiasson m.fl. 2010, 17):

Dels ett ontologiskt antagande om att det finns en verklighet som är oberoende av våra subjektiva medvetanden; dels ett epistemologiskt antagande om att det genom systematiska observationer går att erhålla välgrundad kunskap om denna verklighet [...] helt enkelt att det är möjligt att på basis av empiriska undersökningar komma i närheten av det som kallas objektiva sanningar.

Till del är detta samstämmigt med *kritisk realism* eller *post-positivism*, där inslag av såväl deduktiv hantering av teori som nyttjande av en kvalitativ empirisk grund kan förekomma (Sohlberg och Sohlberg 2009, 243–46). Den vetenskapliga ansatsen i denna studie delar huvudsakligen denna grund, vilket likväl är samstämmigt med Schiffs eget resonemang kring konkordanteorins ingående variabler och dess kausalitet, där hon samtidigt betonar kvalitativa metoders förtjänster i ett kulturellt perspektiv (Schiff 2009, 16):

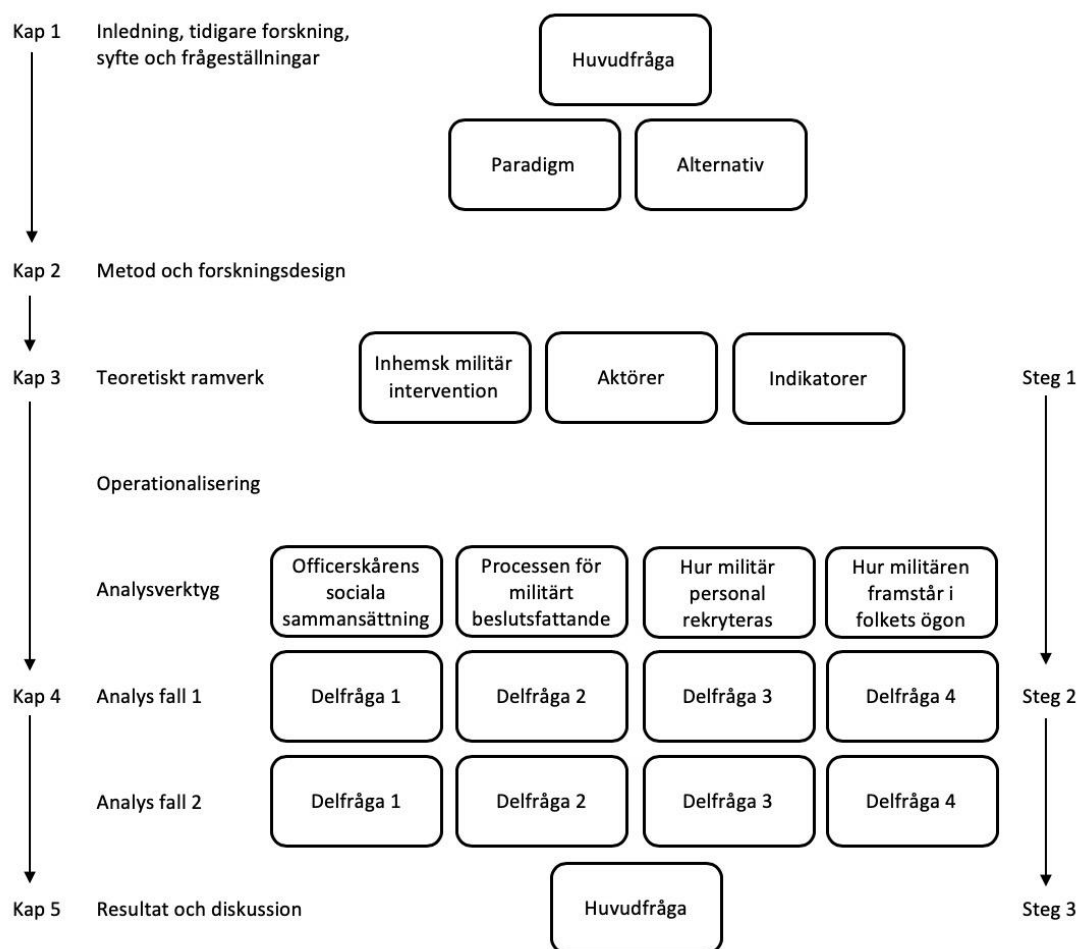
But quantitative methods are less useful to this study of civil–military relations that requires an empirical and ethnographic understanding of politics, history, and culture.

Inom samhällsvetenskapen har distinktionen mellan kvalitativa och kvantitativa sätt att förhålla sig till forskningen skapat oönskade skiljelinjer, vilket har bidragit till att förminska det faktum att all forskning har ett inslag av båda (David och Sutton 2016, 95). Distinktionen mellan ett induktivt och ett deduktivt förhållningssätt har inte nödvändigtvis med denna åtskillnad att göra (Åsberg 2001, 277). Synen att distinktionen i sig är obsolet avseende såväl ontologisk, epistemologisk, metodologisk samt metodnivå, men applicerbar på empirisk eller datanära nivå (Åsberg, Hummerdal, och Dekker 2011, 412), återspeglas i hur denna studie hanterar bland annat det empiriska underlaget. Nomenklaturen – kvalitativ respektive kvantitativ metod – är relativt vedertagen i metodlitteraturen³ och skapar ett visst mått av tydlighet, vilket motiverar att begreppen ändå nyttjas i redogörelsen av studiens metodologiska ansats.

³ Se exempelvis David och Sutton 2016, 82–87; Esaiasson m.fl. 2010, 219–56; Johannessen, Tufte, och Christoffersen 2020, 15–16.

2.2 Metodologisk ansats och forskningsdesign

Studien är en kvalitativ fallstudie, där konkordanteori omsatt till ett analysverktyg hanteras med ett deduktivt förhållningssätt i en teoriprovande ansats, detta i syfte att bidra med förståelse för under vilka premisser denna teori kan förklara hur de civil-militära relationerna utvecklas i den svenska kontexten. Den valda forskningsdesignen utgår huvudsakligen från forskningsfrågans fokus på teori och ambitionen att pröva förklaringskraften i konkordanteorin avseende CMR i den aktuella kontexten, och öppnar samtidigt upp för möjligheten att studiens resultat skall kunna generaliseras till fall utanför den valda kontexten (Esaiasson m.fl. 2010, 99). Den senare ambitionen är synonym med Schiffs egen ursprungstanke, men har delvis begränsats av tidigare tillämpning (Schiff 1995, 8). Studien genomförs i tre steg (figur 4). Inledningsvis, (1) byggs ett teoretiskt ramverk ur konkordanteorin som operationaliseras i ett analysverktyg. Detta preciseras genom att delfrågor formuleras utifrån konkordanteorins indikatorer och som sedan (2) nyttjar en kvalitativ textanalys av empirin från de båda fallen. Slutligen, (3) sammanställs resultatet i en syntes för att besvara huvudfrågeställningen.

Figur 4. Forskningsdesign och disposition (egen figur).

2.3 Kvalitativ textanalys

Ett skäl till att nyttja kvalitativ textanalys är möjligheten att fånga helheten ur en textbaserad empiri, vilket bland annat möjliggörs med kontextuella hänsyn och att texters underliggande mening söks genom att frågor ställs till texten (Esaiasson m.fl. 2010, 237). I denna studie nyttjas en kvalitativ textanalys huvudsakligen för att granska aktuell empiri ur ett *ideologikritiskt* perspektiv, vilket företrädesvis innebär ett fokus på att identifiera samhällliga konflikter i det studerade textmaterialet (Ibid., 239). De frågor som har formulerats utgår från konkordans-teorins indikatorer, som bygger på grundläggande antaganden om just vilka principer och förhållanden som är vitala för samhällets civil-militära aktörer att uppnå enighet kring. Dessa delfrågor används sedan i studiens efterföljande analys, och syftar till att slutligen besvara den ursprungliga forskningsfrågan. De svar som den analyserade empirin ger avses hanteras med ett *öppet förhållningssätt*, vilket innebär att svaren på förhand inte har kategoriserats och ställer därför krav på en större öppenhet för att undersökningen eventuellt behöver anpassas utifrån analysens resultat samt ett bibehållet fokus på forskningsfrågan (Ibid., 245).

2.4 Val av fall

En logisk följd av den valda forskningsdesignen är hur centralt valet av fall eller analysenheter är. Nödvändiga ställningstaganden avseende studiens omfattning och där tillhörande avgränsningar rör exempelvis antalet fall och hur dessa sedan väljs. Med den teoriprovande ambitionen och nämnda avgränsningar landar dessa val i en *jämförande fåfallsstudie* enligt en *mest lika-design* (eng. most similar system design, MSS), vars logik bygger på att välja fall utifrån värdet på den oberoende variabeln och samtidigt fastställa värdet på den beroende variabeln (Ibid., 112–16). Det handlar om homogena fall som samtidigt skiljer sig åt i specifika avseenden och då utgör fall ur en gemensam kontext en lämplig utgångspunkt. Därför har två fall valts ur den svenska kontexten – 2008 respektive 2017 – vilka delar förutsättningar, men som samtidigt representerar skillnader avseende det svenska folkets förtroende för Försvarsmakten i den aktuella tidsperioden (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2019, 476–77). En sådan skillnad är indikatorn och tillika den oberoende variabeln *hur militären framstår i folkets ögon*, vilken antas vara känd utifrån den tidigare nämnda SOM-undersökningens resultat. Enligt konkordans-teorin är detta en av de variabler som kausalt kan förutsäga den beroende variabeln *inhemsk militär intervention* (Schiff 2009, 14). Hur samtliga studerade variabler relaterar till varandra utvecklas i kapitel 3.4.

Fallen introduceras i korthet nedan, och beskrivs mer utförligt i kapitel 4.

Fall 1 – 2008 – var en tid där det svenska folkets förtroende för Försvarsmakten var historiskt lågt. De svenska civil-militära relationerna präglades också av en kritisk debatt mellan militären och den politiska ledningen kring budgetneddragningar, försvarsmedlens nyttjande och hur den försvarsrelaterade verksamheten skulle bedrivas (Lönnaeus 2008).

Fall 2 – 2017 – är ur förtroendehänseende en motpol till det första fallet, med ett märkbart starkare stöd för militären hos det svenska folket. Vidare kunde de civil-militära relationerna uppvisa ett ömsesidigt fokus på det nationella försvaret, men också en större samsyn kring Försvarsmaktens uppgifter och synen på den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde (Försvarsdepartementet 2017a).

2.5 Källmaterial

Den empiriska grunden består huvudsakligen av primärkällor i form av dokumentation från riksdag och regering, myndigheter, institut, akademi, debattforum samt media (bilaga 2). I den mån sekundära källor har nyttjats, är det företrädesvis som bakgrundsinformation och komplement till primärkällor. I möjligaste mån har samma typ av dokumentation nyttjats i de båda fallen, där så har varit möjligt. Empirin består av officiell dokumentation ur öppna källor, huvudsakligen ur en svensk riksdags-, regerings- och myndighetskontext, men även av undersökningar och rapporter från forskningsinstitut samt artiklar och uttalanden ur öppna debattforum. Syftet med detta urval har varit att ge en så heltäckande bild som möjligt av CMR i en svensk kontext, och specifikt av empiri som adresserar studiens frågeställningar. Den empiriska grunden är omfattande och bedöms väl motsvara det underlag som behövs för att kunna besvara forskningsfrågan. Nödvändiga avgränsningar som har gjorts avseende exempelvis val av antal fall, avgränsar således empirin i motsvarande utsträckning.

Nyttjade dokument består företrädesvis av textbaserat material, men i den mån som dokumentationen även innehåller kvantitativa data, exempelvis ur rapporter och undersökningar, nyttjas dessa och redovisas som kvantitativa mått i form av text och siffror i grafiska illustrationer.

Den empiriska grunden har kontinuerligt prövats mot samhällsvetenskapens fyra klassiska källkritiska regler – *äkthet*, *oberoende*, *samtidighet* och *tendens* (Esaiasson m.fl. 2010, 314–23). Då empirin huvudsakligen består av primärkällor producerade i en officiell förvaltnings- och myndighetskontext ställs naturligt krav på kvalitet och transparens. Vidare borgar dess tillgänglighet via aktuella instansers officiella hemsidor för att äkthetskriteriet krav möts på ett

godtagbart sätt. Likväl styrks kraven på källmaterialets oberoende av det utbredda nyttjandet av primärkällor, men också att det i stor utsträckning har producerats av statliga myndigheter, oberoende institut samt på vetenskapliga grunder i en akademisk kontext. Däremot nyttjas delvis empiri i form av propositioner samt offentliga utredningar, där politiska hänsyn förutsätts påverka dess innehåll. Sådan empiri skall med fog kritiskt betraktas utifrån såväl kravet på oberoende som tendens. I förekommande fall redovisas politisk härkomst samt eventuella partipolitiska reservationer, samtidigt som flera källor eftersträvas. Kravet på samtidighet adresseras genom att den empiriska grunden tidsmässigt sammanfaller med de studerade fallen. Empiri utanför denna ram nyttjas endast om befintlig empiri uppvisar luckor eller brister.

2.6 Metoddiskussion

Den valda forskningsdesignen är en kvalitativ fallstudie och nyttjandet av en jämförande MSS-design motiveras bland annat av att fallen utgörs av en stat, som i sin tur har valts att studeras vid två tidsmässigt separerade tillfällen (Ibid., 122). Vidare motiv utgörs av studiens teoriprovande syfte (Denscombe 2011, 71), vilket även har styrt val av fall samt att dess antal har anpassats efter studiens tids- och resursmässiga ramar. Då risken för urvalsbias ökar när antalet fall minskar (George och Bennett 2005, 84), behöver detta slutligen vägas relativt generaliserande ambitioner. Utöver hänsyn till vald forskningsdesign och studiens omfattning, bygger de valda fallen på ett strategiskt urval för att omhänderta tillgänglig information i valet av fall, och med det huvudsakliga syftet att besvara studiens frågeställning (Esaiasson m.fl. 2010, 113, 248–49). Ett uppenbart problem med en MSS-design är att kravet på enhetliga fall kan vara utmanande att tillgodose, dock är förutsättningarna i denna studie goda då fallen delar kontext och i flera avseenden är homogena. Om val av fall istället hade utökats till andra och fler länder, vore utmaningen än större. Ett annat problem avser hur enhetliga fall kan ha svårt att skapa nödvändig variation i den oberoende variabeln (Esaiasson m.fl. 2010, 115), vilket i denna studie undviks genom att fallen delar en oberoende variabel med stor variation. Valet av fall är i detta avseende ett medvetet val som baseras på dess betydelse för den teori som avses prövas (Denscombe 2011, 65).

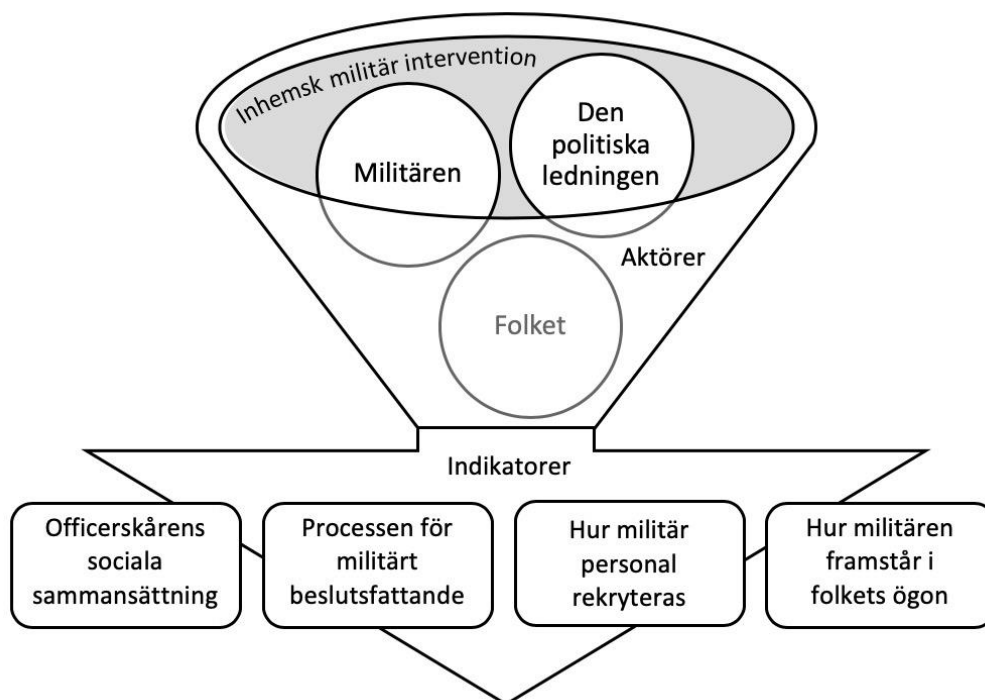
Den kvalitativa ansatsen, genom nyttjandet av empiri i form av dokument samt nyttjandet av en kvalitativ textanalys, är en naturlig följd av tidigare tillämpning och prövning av konkordansteorin. En kvantitativ metod har övervägts, där den empiriska grunden istället hade kunnat nyttjas i en kvantitativ analys för att exempelvis fastställa förekomst eller numeriska relationer (Ibid., 260). Då syftet med studien avser prövning av teorin, men också att bidra med förståelse för hur denna teori kan förklara CMR i en svensk kontext, bedöms en kvalitativ metod bättre kunna fånga en helhet och en underliggande mening ur empirin (Esaiasson m.fl. 2010, 237). Den empiriska grunden i tidigare tillämpningar av konkordansteorin har huvudsakligen bestått av intervjudata eller historisk litteratur och inte, som i denna studie, dokumentation ur en politisk eller en myndighetskontext. Datasamling genom intervjuer har också övervägts, främst utifrån dess möjligheter att erbjuda en detaljrikedom och ett unikt djup i empirin (David och Sutton 2016, 113). Möjligheten att nyttja intervjuer begränsas främst av att den prövade teorin förutsätter en bred representation utifrån de tre aktörerna – den politiska ledningen, militären och folket – vilket följaktligen ställer höga krav på urval och numerär ur dessa populationer (Ibid., 193–94). Även detta faller då utanför studiens resurs- och tidsmässiga ramar.

Med en operationalisering utifrån det teoretiska ramverket som ligger nära Schiffs egen tillämpning av teorins kulturella och institutionella indikatorer, säkerställs att analysverktyget bidrar till en hög överensstämmelse mellan teori och empiri, och därmed en hög *begreppsvaliditet* (Esaiasson m.fl. 2010, 64–66). Vidare behöver studiens datasamling och den efterföljande bearbetningen präglas av noggrannhet och precision i syfte att undvika slumpmässiga och osystematiska fel, vilket bland annat en detaljerad katalogisering av empiri utifrån källa och dokumenttyp avser adressera. Eventuella brister i hantering av empirin riskerar att påverka *reliabiliteten*, som tillsammans med tidigare nämnda begreppsvaliditet avser trygga studiens *resultatvaliditet* – att studien mäter det som avses mätas (Ibid., 70–71). Metodens kontinuerliga fokus på forskningsfrågan säkerställer just detta samt att konkordansteorin därmed kan prövas med fall i den svenska kontexten, vilket likväl är synonymt med studiens syfte.

Etiska överväganden behöver kontinuerligt genomsyra all forskning, vilket även gäller samhällsvetenskaplig forskning och således också denna studie, och beroende på vald metod behöver kvalitativa studiers genomförande anpassas utifrån etiska hänsyn. *Informerat samtycke* är tillsammans med relaterade vedertagna principer grunden för hur dessa hänsyn bör genomsyra forskningsprocessen (David och Sutton 2016, 51–59). Frivillighet är då en naturlig utgångspunkt som förstås inte alltid är möjlig att säkerställa, bland annat i omfattande empiriska material och inte minst av praktiska skäl (Denscombe 2011, 197–200). Vid arkivstudier och forskning där dokumentation sprungen ur en förvaltningskontext nyttjas, finns inte samma risker med att denna knyts till specifika individer som exempelvis vid kvalitativa intervjuer, och samtidigt är denna empiriska grund oftast anonymiserad och producerad i syfte att publiceras. Sammantaget minimerar detta risken för att den personliga integriteten äventyras hos individer som förekommer i det empiriska underlaget, och därmed också behovet av att forskaren i detta sammanhang behöver erhålla samtycke. I denna studie har inga överträdelser mot nämnda etiska principer identifierats.

3 Teoretiskt ramverk

Här följer en genomgång av konkordansteorins ingående delar. Genomgången utgår huvudsakligen från Schiffs egna definitioner och tillämpningar. I den mån begränsningar eller brister i dessa har identifierats, kompletteras teorin med underlag från hennes ursprungliga referenser samt ur det närliggande forskningsfältet. Sammantaget utgör detta studiens teoretiska ramverk (figur 5).

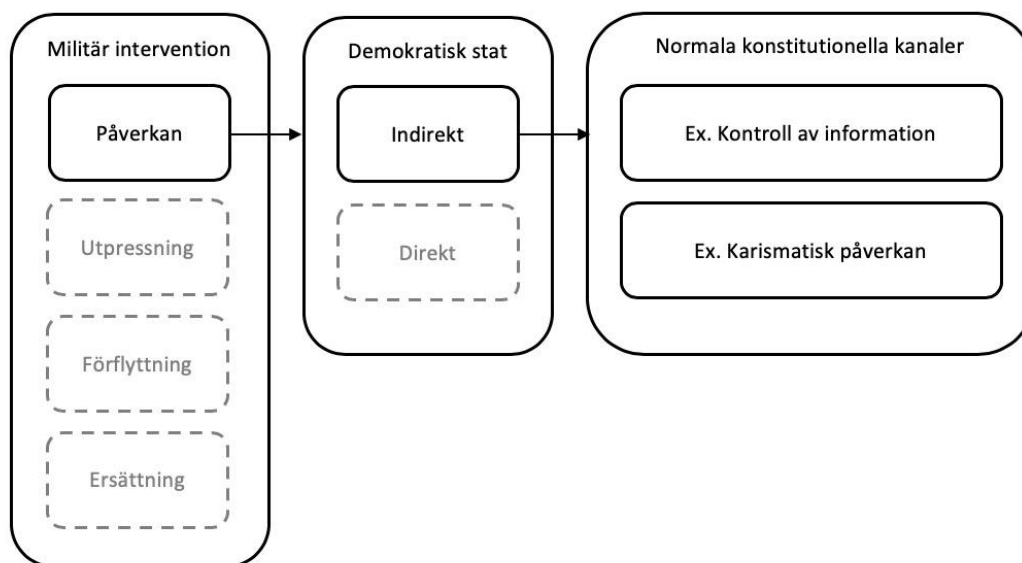

Figur 5. Teoretiskt ramverk (egen figur).

3.1 Inhemsk militär intervention

”no coup? no problem” (Bacevich 1997, 303), är ett antagande eller en inställning som har begränsat tidigare teoriutveckling inom CMR (Olmeda 2013, 61). Konkordansteorin är ett exempel på detta. Enligt Schiff avgränsas dess tillämpning av det kausala syftet – att förutsäga förekomst av inhemsk militär intervention alternativt utebliven sådan (Schiff 2009, 42), vilket således begränsar dess nytta i en annan kontext. Samtidigt som hon är ytterst tydlig med teorins begränsningar, lämnas dörren på glänt för en bredare tillämpning i Schiffs definition av inhemsk militär intervention. Den egna tillämpningen av konkordansteorin utgörs uteslutande av historiska militärkupper, men med referenser till Finers teorier om militär intervention tillskriver Schiff begreppet en större bredd och därmed ett tolkningsutrymme. Finer (2017, 140) talar om fyra interventionsnivåer – (1) *påverkan* (eng. influence), (2) *utpressning* (eng. blackmail), (3) *förflyttning* (eng. displacement) och (4) *ersättning* (eng. supplantment). Enligt Finer

är påverkan den lägre graden och den mildaste formen av militär intervention, där militären nyttjar antingen dold samverkan och/eller konkurrens med civila myndigheter, alternativt sker påverkan i de *normala konstitutionella kanalerna*. Schiff och Finer är samstämmiga om att detta är den troligaste formen av inhemsk militär intervention i en mogen demokrati (Schiff 2009, 24–26; Finer 2017, 88, 139). Påverkan i denna kontext utövas antingen *direkt* eller *indirekt* enligt en modell som Schiff lånar från Betts (1977, 5). Direkt påverkan avser påverkan där militären har formella mandat eller kan ge explicita rekommendationer som reglerar den egna verksamheten, och indirekt påverkan är exempelvis kontroll av informationsflöden eller karismatisk påverkan i form av ledarskap eller lobbyverksamhet i frågor som rör militärens ekonomi eller materielinköp (Schiff 2009, 23–24). I avsaknad av inhemsk militär intervention i form av militärkupp i denna kontext, är det istället förekomsten av indirekt påverkan som påvisar oenighet mellan de olika aktörerna inom CMR (Ibid., 25–26). Inhemsk militär intervention kommer därför i denna studie att definieras utifrån sin mildaste form – indirekt påverkan, vilket således är ett medvetet val relativt den studerade kontexten (figur 6).

Figur 6. Inhemsk militär intervention (egen figur).

Även om Schiff inte uttryckligen talar om det omvända förhållandet, att det istället är den politiska ledningen eller folket som intervenerar eller visar sitt missnöje, är det rimligt att anta att även detta är en logisk följd av diskordans inom ramen för en eller flera av indikatorerna. Detta ligger dock utanför studiens syfte och kommer därför ej att analyseras här.

3.2 De tre aktörerna

Forskningsfältet CMRs tre aktörer – (1) militären, (2) den politiska ledningen och (3) folket – som inledningsvis härleddes till von Clausewitz teorier, får i konkordansteorins tappning en ny relation då de där benämns som *partners* inom ramen för CMR och inhemsk militär intervention (Schiff 1995, 7). Nedan definieras respektive aktör utifrån Schiffs definition och tillämpning.

3.2.1 Militären

Den första aktören – militären – utgår från officiellt erkända beväpnade statliga aktörer och definieras av Schiff som en stats väpnade styrkor inkluderat dess personal, vilka i samhällets ögon representerar militären och bär ansvaret för att försvara den nationella integriteten (Schiff 2009, 43–44). I detta inkluderas både officerskåren, övrig kontrakterad personal och soldater. Även om det är rimligt att anta att huvuddelen av dessa aldrig deltar i beslutsmässig samverkan med övriga aktörer, revideras inte denna indelning i syfte att pröva konkordansteorin i dess ursprungliga form.

3.2.2 Den politiska ledningen

Den andra aktören – den politiska ledningen – definieras av Schiff utifrån funktion, vilket oavsett statsskick motsvarar den institution i samhället som har inflytande och kontroll över tilldelning av uppdrag och resurser till de väpnade styrkorna samt dess organisering (Ibid., 44). I en demokratisk stat motsvarar detta folkvalda representanter för det aktuella statsskicket, men i en vidare kontext kan dessa representeras av andra företrädare eller grupper som verkar med ett delegerat ansvar för dessa frågor.

3.2.3 Folket

Folket är den aktör som utmärker konkordansteorin relativt tidigare beskrivna paradigmen. Inledningens forskningsöversikt visade hur man ursprungligen endast avsåg relationen mellan det politiska och det militära maktmedlet, och således endast den styrande eliten inom dessa institutioner. I Schiffs teori inkluderas folket som den tredje aktören och som vanligtvis, men inte nödvändigtvis, motsvarar individer med rösträtt i den aktuella staten. Folket är också den mest diversifierade av de tre aktörerna, vilket delvis särskiljer den från övriga två och föranleder Schiff att även definiera denna aktör utifrån funktion – hur folket vanligtvis interagerar med militären, men även deras syn på militärens roll (Ibid.).

3.3 De fyra indikatorerna

Konkordansteorin förespråkar att relationen mellan de tre aktörerna avgörs utifrån de fyra indikatorerna – (1) officerskårens sociala sammansättning, (2) processen för politiskt beslutsfattande, (3) hur militär personal rekryteras samt (4) hur militären framstår i folkets ögon. Schiff menar att konkordans eller diskordans, det vill säga enighet eller oenighet, mellan aktörerna avseende nämnda indikatorer avgör relationens beskaffenhet (Ibid.). Hon medger att indikatorerna delvis inte är något nytt inom CMR, men menar att det företrädesvis är den fjärde indikatorn – hur militären framstår i folkets ögon – genom dess kulturella inslag som bland annat omhändertar historiska erfarenheter, som särskiljer konkordansteorin från tidigare forskning (Ibid.). Schiff menar att alla fyra indikatorer existerar, om än i varierande form, i alla stater och att de därför behöver ägnas särskild uppmärksamhet i varje enskilt fall (Ibid., 41). Indikatorerna kommer därför att beskrivas utifrån den demokratiska kontext i vilken de kommer att nyttjas.

3.3.1 Officerskårens sociala sammansättning

Schiff anger officerskårens sociala sammansättning som den primära indikatorn på konkordans, utifrån dess roll som ansvarig för det dagliga arbetet inom militären samt dess roll som företrädare för militären gentemot samhället i övrigt (Ibid., 45). Hon menar att officerskåren i en demokratisk kontext ofta utgör en representation av samhällets totala sammansättning avseende social klasstillhörighet, etnicitet och religiös inriktning, men hävdar samtidigt att en bred representation utifrån detta inte är en förutsättning för att uppnå konkordans (Ibid.). Aktörerna kan därmed enas om en annan social sammansättning av officerskåren, som enligt Schiffs definitionen alltså inte inkluderar övrig militär personal såsom civilanställda eller soldater.

Då europeiskt och därmed svenskt lagrum inte tillåter varken registrering eller statistisk hantering av känsliga personuppgifter såsom exempelvis etniskt ursprung eller religiös övertygelse (Datainspektionen 2020), behöver Schiffs definition av den aktuella indikatorn kompletteras. I detta avseende utgör fördelningen mellan män och kvinnor samt utbildningsnivå en vedertagen proxy för social sammansättning (Mcpherson och Rotolo 1996, 179, 183).

3.3.2 Processen för politiskt beslutsfattande

Den andra indikatorn är processen för politiskt beslutsfattande och avser den aktuella statens institutioner som ansvarar för avgörande beslut om den militärens ekonomi, materiel, numerär och organisation, och enligt Schiff kan denna process även involvera representanter för militären och för militärindustrin (Schiff 2009, 45). Inte heller denna indikator förutsätter vare sig ett demokratiskt eller ett mer auktoritärt statskick, utan föreskriver att konkordans behöver nås mellan de tre aktörerna om vilken beslutprocess som bäst möter de väpnade styrkornas behov.

3.3.3 Hur militär personal rekryteras

Den tredje indikatorn avser sättet på vilket den militära personalen rekryteras. Schiff lånar den teoretiska grunden av Finer, då hon hävdar att värvning ur folket till de väpnade styrkorna baseras antingen på *tvång* (eng. coercive) eller på *övertygelse* (eng. persuasive) (Ibid., 46). Det första – tvångsrekrytering – är då tvingande (värn)plikt och uttag av skattemedel i form av personal eller materiel för militära ändamål, en rekryteringsform som Schiff menar sällan leder till konkordans mellan de tre aktörerna. Övertygelserekrytering å andra sidan, innebär fri- eller ofrivillig värvning baserad på övertygelse om ett gemensamt mål som exempelvis patriotism eller nationell säkerhet (Ibid.).

3.3.4 Hur militären framstår i folkets ögon

Den fjärde och sista indikatorn är hur militären framstår i folkets ögon (eng. style), och beskrivs av Schiff som en blandning av symboliska fysiska och icke-fysiska attribut hos militären, ceremoniella traditioner, men också vad folket i grunden faktiskt anser om de väpnade styrkorna (Ibid., 47):

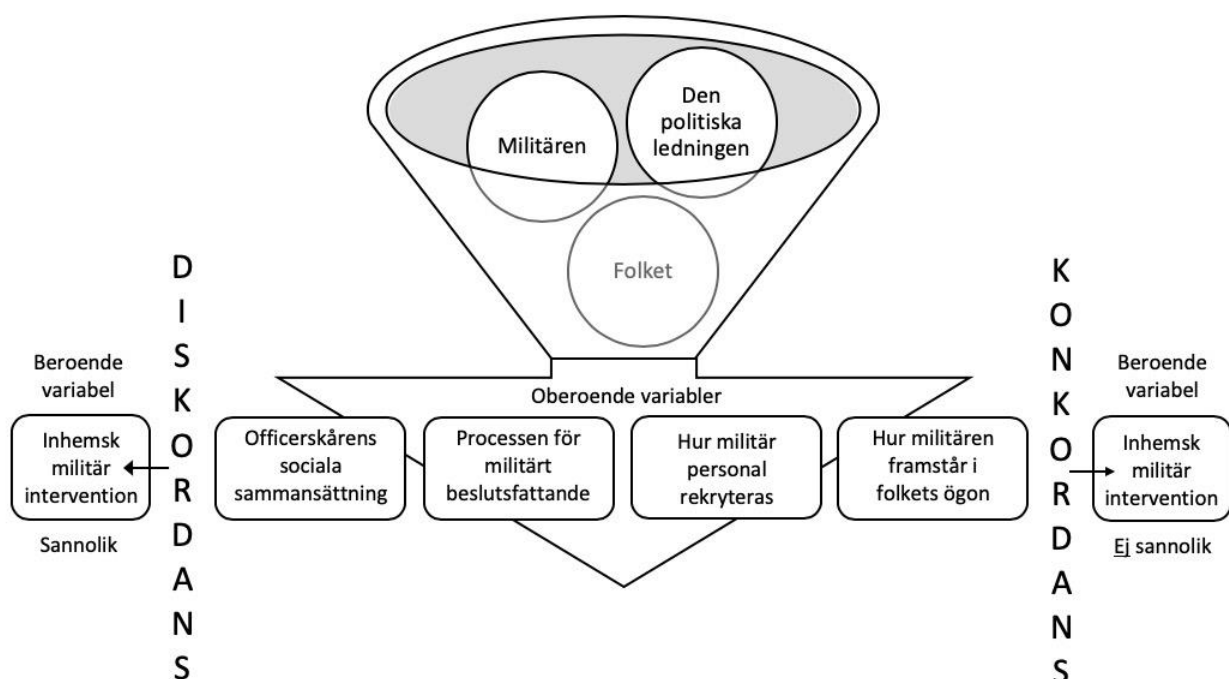
This refers to the external manifestations and inner mental constructions associated with the military: what it looks like, what ethos drives it, and what people think about it. [...] It is usually part of the historical development associated with military traditions and symbols.

Här uttrycks det mänskliga och kulturella elementet starkast enligt Schiff, i en nations historiska och kulturella erfarenheter. Därför är det inte företrädesvis de fysiska attributen, utan snarare den mentala bilden av militären, som avgör hur folket ser på militären.

3.4 Operationalisering

I detta kapitel redogörs för den operationalisering som ligger till grund för skapandet av det analysverktyg som nyttjas i den empiriska analysen.

Schiffs ambition med konkordansteorin var att kausalt förutsäga sannolikheten för inhemsk militär intervention (Ibid., 42–43), vilket tillika är hennes beroende variabel. De oberoende variablerna, eller förklaringsvariablerna, är de fyra indikatorerna för vilka teorin förespråkar konkordans mellan de tre aktörerna och således är det dessa som avgör huruvida inhemsk militär intervention är sannolik eller ej (figur 7).

Figur 7. Variabler och kausalt samband (egen figur efter Schiff 2009).

Schiff menar att hennes teori är operationaliseringar av kulturella och institutionella indikatorer (Schiff 1995, 8), men detta är en operationalisering som inte redovisas och därmed varken kvantifierar graden av konkordans eller hur många aktörer eller indikatorer som behöver uppnå denna. Detta till trots, antyder dock Schiffs resonemang indirekt att konkordans mellan flera aktörer och kring flera indikatorer, desto mindre är sannolikhet för inhemsk militär intervention (Schiff 2009, 13). Faktum kvarstår. Hur vet man att konkordans eller diskordans har uppstått? Hur mäter man detta? Schiff undviker dessa frågor och har således inga svar. Istället resonerar hon sig fram till hur empiri från de olika historiska fallen styrker hennes teori. Detsamma gäller för övriga studier där konkordansteorin nyttjats som analysverktyg eller har prövats i en annan kontext än den tidigare studerade. För att kunna tillämpa teorin i denna studie krävs därför att

dessa frågor adresseras, vilket görs genom en operationalisering av det teoretiska ramverket. Ambitionen med operationaliseringen är att ligga så nära Schiffs teori och definitioner som möjligt, samtidigt som den skall vara möjlig att tillämpa i den studerade kontexten.

Den första frågan avser svårigheten att avgöra om enighet råder mellan de tre aktörerna och i så fall graden av denna, sammantaget huruvida konkordans eller diskordans råder. Svårigheten att kvantifiera och empiriskt fastställa enighet medför att denna studie istället för att kvantifiera, väljer att empiriskt söka förhållanden som påvisar att konkordans eller diskordans råder. Övriga frågeställningar adresseras och operationaliseras i Schiffs anda enligt följande kriterier:

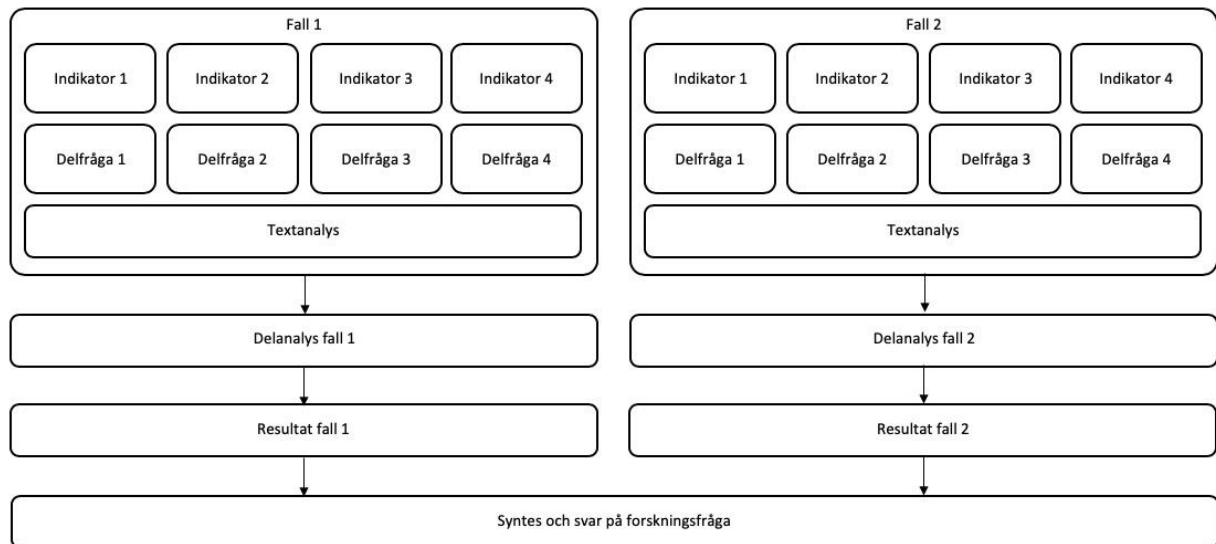
- (1) Oenighet mellan minst två aktörer innebär att diskordans råder avseende den aktuella indikatorn.
- (2) Diskordans kring minst en indikator är tillräckligt för att inhemsk militär intervention är möjlig.
- (3) Sannolikheten för en inhemsk militär intervention ökar med antalet indikatorer över vilka diskordans råder.
- (4) Sannolikheten för militär intervention ökar med antalet aktörer mellan vilka diskordans råder.

Påvisad diskordans visar då de oberoende variabelernas förklaringskraft, det vill säga hur de kan förklara variationen i den beroende variabeln – inhemsk militär intervention. Förklaringskraften blir då ett mått på hur teorin kan förklara detta utfall (Esaiasson m.fl. 2010, 36-37).

Utöver ovanstående operationalisering nyttjas konkordansteorins indikatorer för att formulera fyra delfrågeställningar, vilka avser att precisera analysverktyget ytterligare.

- Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende...
 - (delfråga 1) ...officerskårens sociala sammansättning?
 - (delfråga 2) ...processen för politiskt beslutsfattande?
 - (delfråga 3) ...hur militär personal rekryteras?
 - (delfråga 4) ...hur militären framstår i folkets ögon?

Utifrån dessa delfrågor genomförs en textanalys av det empiriska materialet från de båda fallen med ett huvudsakligt fokus att fastställa förhållanden som påvisar konkordans eller diskordans. Delanalysen av respektive fall nyttjas för att besvara de fyra delfrågorna och sammanställs i en syntes där studiens forskningsfråga besvaras. Sammantaget utgör detta studiens analysverktyg (figur 8).

Figur 8. Analysverktyg (egen figur).

4 Analys

Genomförd analys presenteras först med en bakgrund till den svenska kontexten, i syfte att klarlägga vissa grundläggande förhållanden och historiska fakta som är gemensamma förutsättningar i de båda fallen. Därefter påbörjas analysen genom att respektive fall – 2008 (kapitel 4.2) respektive 2017 (kapitel 4.3) – introduceras och där sedan analysverktygets delfrågor utgör underrubriker i analysen av dessa i de båda fallen. Avslutningsvis, redovisas analysens svar för de fyra delfrågorna samt en sammanfattning av analysen i respektive fall.

4.1 Bakgrund till den svenska kontexten

De två fallen sätts i perspektiv genom att en bakgrund av CMR i den svenska kontexten redovisas relativt det teoretiska ramverkets ingående delar. Konkordanteorins tre aktörer (kapitel 3.2) samt dess fyra indikatorer och tillika Schiffs oberoende variabler (kapitel 3.3) adresseras specifikt.

4.1.1 Sveriges civil-militära aktörer

Mot bakgrund av att den svenska Försvarmaktens personalförsörjning har ändrat karaktär över tid, inte minst under den senaste tioårsperioden då den har genomgått stora förändringar, nyttjas den svenska Försvarmaktens egen definition av *den militära professionen* (1) (Försvarmakten 2016a, ubil. 1.1, 4):

Vår militära profession gäller alla i Försvarmakten, oavsett anställnings- eller avtalsform. Detta innebär att såväl civil som militär personal, kontinuerligt och tidvis tjänstgörande, pliktpersonal, Hemvärnet och frivilligorganisationerna är en del av vår militära profession.

I den svenska kontexten inkluderas därför såväl officerare, specialist- och reservofficerare, som gruppbefäl, soldater och sjömän, samt civil personal. I en internationell kontext finns också breda tolkningar av professionsbegreppet, exempelvis hos den kanadensiska försvarmakten som inkluderar alla som bär militär uniform, men även relativt denna definition är den svenska tillämpningen än mer inkluderande (Ledberg 2019, 25). I den mån som CMR avser den del av militären som i huvudsak interagerar med den politiska ledningen och därmed indirekt med

folket, avses Försvarmaktens ledningsgrupp (FML)⁴ och ledningsstaben (LedS)⁵ som för myndighetens räkning hanterar (Försvarmakten 2018c, 14):

...beredning av till myndigheten inkomna ärenden, frågor och uppgifter från regeringen eller andra myndigheter, svar eller yttranden till Regeringskansliet...

Mer direkt interaktion mellan militären och folket förekommer i form av frivilliga försvarsorganisationer samt Hemvärnet, där dessa numer står för ca en tredjedel av Försvarmaktens personal (Försvarmakten 2020a, 22). Även om de ses som en viktig del av militärens relation mot det övriga samhället (Ledberg 2019, 181), ingår de alltså definitionsmässigt i militären.

Den politiska ledningen (2) utgörs i en svensk kontext av riksdag och regering, i huvudsak regeringskansliet (RK) och berörda departement, vilket för Försvarmaktens del främst avser Förvarsdepartementet (Fö), men till del också utrikesdepartementet (UD) (SFS1996:1515).

I en demokrati som Sverige, utgår en definition av *folket* (3) utifrån de röstberättigade som interagerar med militären direkt eller indirekt via sina politiska ombud på såväl regional som nationell nivå. Även om dessa ombud kan utgöras av lokala politiker, förväntas de följa den partipolitiska inriktningen som manifesteras av den politiska ledningen i riksdag och regering. Interaktion på individnivå förekommer mellan militären och folket, och utgörs företrädesvis av debattforum samt sammanhang där Försvarmakten interagerar med folket i rekryterings- och i samhällsinformationssyfte. I den svenska kontexten utgörs debattforum av sociala medier samt etablerade civil-militära forum där försvars- och säkerhetspolitik diskuteras, exempelvis Folk och Försvars (FoF) årliga rikskonferens i Sälen samt Almedalsveckan i Visby. Utöver det anordnar Försvarmakten evenemang med det huvudsakliga syftet att möta folket, som exempelvis besöksdagar på förband, flyguppvisningar och tävlingar i militära sporter, och deltar även på mässor och kulturevenemang som exempelvis Stockholm Pride (Försvarmakten 2020c).

⁴ FML är rådgivande organ till Försvarmaktens ledning, bestående av myndighetens högsta chefer. I FML ingår överbefälhavaren, generaldirektören, chefen för ledningsstaben, produktionschefen, insatschefen, chefen för militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, chefsjuristen, ekonomidirektören, personaldirektören, kommunikationsdirektören samt chefen för ledningsstabens inriktningsavdelning.

⁵ LedS hanterar planering av Försvarmaktens verksamhet och ekonomisk styrning av myndigheten. Staben leder, samordnar och följer upp Högkvarterets verksamhet.

4.1.2 Indikatorer tillika oberoende variabler i en svensk kontext

Officerskårens sociala sammansättning (1) har i Sverige historiskt präglats av det befälssystem som har praktiserats i respektive tidsperiod, och således också de personalkategorier som systemet då har bestått av. Tvärtemot internationell praxis infördes på 1980-talet en befälsordning med endast en officerskategori, vilket resulterade i att alla soldater var värnpliktiga och att all heltidsanställd militär personal var yrkesofficerare, samtidigt som nya krav ställdes på gymnasieexamen och genomförd värnplikt för en antagning till yrkesofficersutbildningen (Ydén 2008, 83–84). Att den nya befälsordningen (NBO) tillkom i en tid med ett ökat fokus på jämställdhet och jämlikhet visade inte minst att man 1989 möjliggjorde för kvinnor att söka till samtliga militära befattningar (Sundevall 2011, 179).

I en demokratisk och svensk kontext motsvarar *processen för politiskt beslutsfattande* (2) de beslutsprocesser där den politiska ledningen, alltså Sveriges riksdag och regering, sörjer för styrning och resurstilldelning för Försvarsmakten. Sveriges myndigheters roll regleras i regeringsformen (RF), men då denna saknar styrningar för hur detta ska gå till, härleds styrningar i de flesta fall utifrån fyra typer av konstitutionella styrmedel – normgivnings-, finans-, utnämnings- och kontrollmakten (Skatteverket 2011, 11). *Normgivningsmakten* avser lagar beslutade av riksdagen och förordningar beslutade av regeringen, där styrningen av myndigheter är ett exempel på det senare och då främst genom myndighetsförordningen (SFS 2007:515) och myndigheternas instruktioner. Ekonomisk ram i budgetpropositionen beslutas av riksdagen och utifrån den beslutar regeringen vidare om myndigheternas styrning i regleringsbrev, vilket exemplifierar *finansmakten* (Skatteverket 2011, 12). *Utnämningsmakten* avser regeringens beslut om anställning av bland annat myndighetschefer. För Försvarsmaktens räkning beslutar regeringen om anställning av överbefälhavaren (ÖB)⁶, generaldirektören (GD)⁷ och chefen för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) samt generaler och amiraler, och på Försvarsmaktens inrådan bland annat generallöjtnanter, viceamiraler, chefsjurist, ekonomidirektör och personaldirektör. *Kontrollmakt* över myndigheterna effektueras genom Riksrevisionens årliga revisioner, regeringens mål- och resultatdialog samt genom förvaltningsdomstolarnas överprövning av myndigheters beslut (Ibid., 12–13). Avslutningsvis, fattar riksdagen även beslut om bland annat insatsorganisationens utformning (Riksrevisionen

⁶ ÖB är chef för Försvarsmakten.

⁷ GD är ställföreträdande chef för Försvarsmakten och beslutar i frågor som rör ekonomistyrning, personal, miljö och verkställighet. GD beslutar även om åtgärder med anledning av internrevisionens iakttagelser och rekommendationer.

2014, 25). Sammantaget, är processen för politiskt beslutsfattande relativt Försvarsmakten en kombination av styrmedel utgående från riksdag och regering, vilket omfattar såväl ekonomi och materiel, som numerär och organisation.

Rekrytering till militären (3) i det svenska demokratiska systemet regleras av den politiska ledningen genom nämnda styrmedel, som därmed indirekt godkänns av det svenska folket. Detta inkluderar bland annat den uppoffring som det kan innebära för en medborgare att genomföra värnplikt, och som således är en överenskommelse mellan de tre aktörerna som krävs för att en rekryteringsform baserad på övertygelse skall vara möjlig (Schiff 2009, 46). Vidare rekrytering avser den mot yrkesofficerare och som inledningsvis beskrivits specifikt utifrån NBO, som bland annat infördes i syfte att bredda rekryteringen (Ledberg 2019, 92). En bred rekrytering ur alla grupper och samhällsklasser ger officerskårens sammansättning en möjlighet att spegla samhället i övrigt, och det finns en uppfattning att just rekryteringen är nära sammankopplad med folkförankring i en demokratisk stat (Ibid., 180). Samtidigt finns det skäl att relatera begreppet till större frågor avseende såväl försvarets legitimitet som dess förtroendet hos folket (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2017, 598). Folkförankring av militären lyftes i den svenska försvars- och säkerhetsdebatten under 1990-talet, bland annat inom ramen för Försvarsmaktens personalförsörjning där värnpliktens bidrag till folkförankringen vägdes mot alternativet med en yrkesarmé (SOU 1995/96:12, 229).

I den svenska kontexten behöver såväl historiska som kulturella aspekter vägas in avseende *folkets syn på militären* (4). I inledningen nämndes den unika svenska historiska erfarenheten av fred i närmare tvåhundra år, vilket historiskt har präglat såväl Försvarsmaktens roll och uppgifter, som folkets syn på densamma. Den nutida relationen präglas rimligtvis än mer av Försvarsmaktens samtida uppgifter, i den mån folket är bekant med dessa, men också på det sätt de båda aktörerna möts i vardagen. *Förordning med instruktion för Försvarsmakten* (SFS 2007:1266) reglerar myndighetens övergripande ansvar:

1 § Försvarsmakten ska upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Grunden för Försvarsmaktens verksamhet ska vara förmågan till väpnad strid. Förordning (2015:722).

2 § Försvarsmakten ska försvara Sverige och främja svensk säkerhet. Försvarsmakten ska upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet. Myndigheten ska dessutom kunna värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt kunna förebygga och hantera konflikter och krig såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten ska kunna

utföra dessa uppgifter självständigt eller i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer.

Försvarsmakten ska med myndighetens befintliga förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet. Förordning (2015:722).

2 a § Försvarsmakten ska vid höjd beredskap kunna krigsorganisera, mobilisera och använda alla krigsförband för att möta ett militärt hot mot Sverige och svenska intressen. Krigsförband ska kunna krigsorganiseras även om höjd beredskap inte råder. Förordning (2015:722).

Myndighetens övergripande ansvar utvecklas sedan i uppgifter och specificeras löpande till Försvarsmakten i departementsvisa regleringsbrev, exempelvis från Försvarsdepartementet (2019) och utrikesdepartementet (2019). Regleringsbreven innehåller ekonomiska ramar, men också styrningar avseende återrapportering, vilket senare hanteras i myndighetens årsredovisningar (Försvarsmakten 2020a). På Försvarsmaktens hemsida presenteras översiktligt de samtida uppgifterna, med folket som den presumtiva mottagaren (Försvarsmakten 2020d):

Vara tillgängliga och beredda i fred för att snabbt kunna inta höjd beredskap [...] Förebygga och hantera konflikter och krig [...] Skydda Sveriges handlingsfrihet inför politisk, militär påtryckning [...] Försvara Sverige mot väpnat angrepp [...] Öka vår egen säkerhet genom att delta i insatser här i Sverige, i närområdet och internationellt [...] Avvisa kränkningar av svenskt territorium [...] Värna nationella suveräna rättigheter och intressen i områden utanför territoriet [...] Bistå övriga myndigheter vid behov.

Sammanfattningsvis, avspeglas hur militären framstår i folkets ögon i den svenska kontexten snarare av en mental bild av Försvarsmaktens roll i samhället, dess uppgifter samt hur dessa hanteras, än fysiska attribut hos densamma.

4.2 Analys av Sverige 2008

Sverige 2008 representerar en tid där det svenska folkets förtroende för Försvarsmakten var historiskt lågt. De svenska civil-militära relationerna befann sig i en period där Sverige sedan två år tillbaka styrdes av en borgerlig alliansregering under Fredrik Reinfeldts⁸ ledning och med Håkan Syrén⁹ som svensk överbefälhavare. Perioden präglades av debatt kring budgetneddragningar för Försvarsmakten som bland annat föranledde försvarsminister Mikael

⁸ Sveriges statsminister 2006-2014

⁹ Sveriges överbefälhavare 2004-2009

Odenbergs¹⁰ avgång och samtidigt att överbefälhavaren sattes under ekonomiskt förmyndarskap av regeringen (Lönnaeus 2008). Den 15 maj 2008 presenterade överbefälhavaren den svenska Försvarsmaktens förslag på besparingar efter tidigare kritik från den politiska ledningen och passade samtidigt på att delge en avvikande syn på det säkerhetspolitiska hotet från Ryssland, vilket försvarsminister Sten Tolgfors¹¹ omgående kritiserade med orden ”anmärkningsvärt att ÖB nu gör en annorlunda bedömning” (Mellgren och Nilsson 2008). Överbefälhavarens uppenbart provokativa uttalande och reaktionerna som följde i kölvattnet av detta, visade möjligen på en diskrepans mellan den svenska Försvarsmaktens syn på lösandet av sina uppgifter och motsvarande från den politiska ledningen, men till del även från samhället i övrigt.

4.2.1 Delfråga 1

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende officerskårens sociala sammansättning?

Under 2008 genomförde Försvarsmakten förberedelser för att fasa ut det sedan 1980-talet rådande enbefälssystemet till förmån för ett nytt tvåbefälssystem, bestående av officerare och den nya personalkategorin specialistofficerare (Prop. 2008/09:140, 81–82). Dess tillkomst hade en stor inverkan på den nya officersutbildningen (Totalförsvarets forskningsinstitut 2012, 12) och i förlängningen den svenska officerskårens sociala sammansättning. Det tidigare systemets fokus på officerares karriär på bekostnad av yrkesmässig kompetens, men också Försvarsmaktens satsningar på genusarbete, kritiserades bland annat i en doktorsavhandling (Ydén 2008) samt på DN Debatt (Ydén och Alvesson 2008). Från Försvarsmaktens sida möttes detta både av mot- och medhåll och Sverker Göranson¹² bemötte kritiken i sin dåvarande roll som chef LedS (Försvarsmakten 2008b):

¹⁰ Sveriges försvarsminister 2006-2007

¹¹ Sveriges försvarsminister 2007-2012

¹² Sveriges överbefälhavare 2009-2015

Det nuvarande enbefälssystemet är ett politiskt val. Systemet skapar till följd av sin konstruktion en gradinflation. Det är därför Försvarmakten vill byta, vilket vi äntligen har fått politisk acceptans för. Det gör vi den 1 januari 2009 när vi återinför ett tvåbefälssystem. [...] Områden som på ett nedlåtande sätt berörs i debattartikeln i Dagens Nyheter är till exempel vårt värdegrundsarbete, arbetet med jämställdhet, för likabehandling och vår rekrytering.

I viss mån accepterade Försvarmakten alltså kritiken mot det tidigare systemets brister, medan kritiken avseende dess satsningar på bland annat jämställdhet bestreds och försvarades med emfas. Att främja en jämn könsfördelning genom att öka andelen kvinnliga officerare, värnpliktiga och chefer (Försvarmakten 2006, 16) sågs som grundläggande, inte bara för en tryggad rekrytering, utan även som en förutsättning för lösandet av myndighetens uppgifter. Försvarmaktens rekryteringsmål för 2007 var att officerskåren skulle utgöras av minst 6% kvinnor (Försvarmakten 2007, bil. 3, 34), men uppfyllnad av detta mål ansågs hindras av att Förvarsbeslutet 2004 (Prop. 2004/05:5; Prop. 2004/05:43) som starkt begränsat möjligheten till nyanställningar. 2008 bestod Försvarmaktens personal av sammanlagt 25 575 individer alla personalkategorier inräknat och av dessa var 9 353 yrkesofficerare, varav andelen kvinnor var 4,7% (Försvarmakten 2009a, 24). 304 yrkesofficerare nyanställdes under året och av officersutbildningarnas antagna elever, var 10% kvinnor (Ibid., 7, 13):

- Yrkesofficersprogrammet 06/09 (309 elever)
- Officersprogrammet 07/10 samt 08/11 (112 respektive 100 elever)
- Specialistofficersutbildning 07/08 samt 08/09 (283 respektive 270 elever)

2008 var något av en övergångsperiod från den gamla officersutbildningen, till den nya med två inriktningar. Därför bedrevs under en tid tre olika utbildningar parallellt, och som samtidigt markerade början på en gradvis diversifiering av den sociala sammansättningen av officerskåren. Detta som ett direkt resultat av utbildningarnas olika utbildningsnivåer.

Införandet av en diversifierad officersutbildning medförde samtidigt ett närmande till det civila och akademiska utbildningssystemet, vilket bland annat ansågs stärka folkförankringen (SOU 2003:43, 36–37). I detta närmande utgjorde enbefälssystemet ett hinder genom dess oförmåga att omhänderta motstridiga krav på högskolemässighet och funktionskompetens (Högskoleverket 2005, 62). Tvåbefälssystemet adresserade detta dilemma och efter rekommendationer

från Högskoleverket (HSV)¹³ erhöll Försvarshögskolan en generell examensrätt på grundnivå, och magisterexamensrätt inom två huvudområden – krigs- och statsvetenskap (Högskoleverket 2007). Detta implementerades i officersprogrammet (OP) i en treårig officersexamen som gav en akademisk yrkesexamen om 180 högskolepoäng (Försvarshögskolan 2020). Förändringen innebar samtidigt att huvudmannskapet övergick från Försvarsmakten till Försvarshögskolan, vilket också påverkade kriterierna för urval till utbildningen som då istället utgick från Högskoleverkets regler och förordningar.

Officersprogrammet krävde därför för antagning såväl grundläggande behörighet¹⁴ som särskild behörighet¹⁵ enligt Högskoleförordningen (HF) (SFS 1993:100; SFS 2010:1064) och förordningen för Försvarshögskolan (SFS 2007:1164), utöver Försvarsmaktens specifika krav på exempelvis fullgjord militär grundutbildning – grundläggande militär utbildning (GMU), kompletterande militär utbildning (KMU) samt Aspirantutbildning (AspU) (Totalförsvarets forskningsinstitut 2012, 35).

Specialistofficersutbildningen (SOU), som i sin helhet ombesörjdes av Försvarsmakten, gjorde en omvänd resa då antagningskrav på högskolebehörighet istället ersattes med krav på en gymnasieexamen¹⁶ enligt skollagen (Skoll) (SFS 2010:800; SFS 2010:801), utöver differentierade krav anpassat efter respektive utbildning och efterföljande befattningar (Försvarsmakten 2009a, bil. 3, 8).

I en utbildningsmiljö där Försvarsmaktens krav tidigare varit allena rådande, fick anpassade civila utbildningskrav en direkt påverkan på officerskårens sociala sammansättning. Även om det inom forskningsområdet demonstrerades kritik, tycktes det finnas politiskt stöd för Försvarsmaktens satsning på jämlikhet och jämställdhet (Prop. 2008/09:140, 72; SFS 2007:1266), men också för att det militära utbildningssystemet till del införlivades i det civila (Prop. 2004/05:5, 81; Ds 2004:30, 19).

¹³ HSV lades ned vid årsskiftet 2012/13 och stora delar av dess verksamheter flyttades till det nybildade Universitetskanslersämbetet (UKÄ).

¹⁴ Slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan alternativt ett slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning med lägst betyg G på kurser som omfattar minst 90% av det antal gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt program eller slutbetyg (Försvarshögskolan 2007, 5).

¹⁵ Godkänt i Matematik B, Svenska B, Engelska A och Samhällskunskap A. För militärteknisk profil krävs även godkänt i Matematik C och Fysik B (Ibid., 5–6).

¹⁶ Minst godkänt betyg i ämnena matematik A/1, svenska A/1, engelska A/5 samhällskunskap A/1 (Försvarsmakten 2014, 9)

4.2.2 Delfråga 2

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende processen för politiskt beslutsfattande?

Under 2008 redovisade *Förvaltningskommittén* (SOU 2008:18) sitt slutbetänkande avseende sin översyn av den statliga förvaltningens uppgifter och organisation som omfattande all statlig förvaltning, inklusive regeringens underställda myndigheter och därmed också Försvarsmakten. Här gavs generella förslag om effektiviseringar och besparingar inom myndigheternas ekonomi- och personaladministrativa områden, men även områden såsom IT pekades ut som lämpliga för myndighetsgemensamma lösningar (Ibid., 14–15). Försvarsområdet identifierades som ett av de områden där det var särskilt viktigt att säkerställa den politiska beslutsprocessen genom fortsatt statlig kontroll, och specifikt föreslogs en översyn av Försvarsmaktens organisation (Ibid., 9–10, 12). Men det var inte bara myndigheterna som var föremål för denna granskning. Den statliga styrningen av statsförvaltningen kritiserades också av *Styrunderingen* (SOU 2007:75) som samtidigt presenterade en ny syn på hur staten skulle sköta sin förvaltning, vilket föranledde regeringen att vidta åtgärder för en mer långsiktig plan för det politiska beslutsfattandet och styrning inom området (Prop. 2008/09:1), sammantaget ett försök att avreglera och underlätta för myndigheternas återrapportering och verksamhet.

Inledningsvis nämndes Försvarsmaktens och den politiska ledningens meningsskiljaktigheter kring politiskt beslutsfattande relativt budget- och omstruktureringsprocessen, vilket bland annat resulterade i att överbefälhavaren sattes under ekonomiskt förmyndarskap (Lönnaeus 2008). Dels tillsattes en *Genomförandegrupp* bestående av politiska tjänstemän och politiker, med uppdraget att sänka försvarets kostnader (Försvarsdepartementet 2008), och dels gav regeringen Ekonomistyrningsverket (ESV, 2008) i uppdrag att identifiera och analysera problem i Försvarsmaktens interna styrning och kontroll. Utöver det uppdrogs Statskontoret att över tid granska omställningen av det militära försvaret som en del av regeringens uppföljning av att försvarets kostnader för förvaltning och stödverksamhet skulle minskas. Detta rapporterades löpande över tid (Statskontoret 2007; 2008) och deras iakttagelser och bedömningar var i slutrapporten (Statskontoret 2009) att Försvarsmaktens besparingar och resursomfördelningar i huvudsak hade uppnåtts. Försvarsmakten hade dock synpunkter på *Genomförandegruppens* underlag och överbefälhavaren anmälde begränsningar till den politiska ledningen (Försvarsmakten 2008a):

Att under en tid av så stora förändringar också leverera önskad operativ effekt ställer alltför stora krav på Försvarsmakten.

Jag kommer därför att anmäla till regeringen att vi under de närmaste åren inte med säkerhet kommer att kunna leverera efterfrågad effekt och inte heller uppnå balans mellan verksamhet och ekonomiska resurser, säger ÖB.

Kursändringen innebär i grunden ändrade och nya krav på personalförsörjning, organisation, produktion, ekonomi och fördelning mellan anslag och anslagsposter.

Även om det kan finnas anledning att tro att de olika uppfattningarna mellan den politiska ledningen och militären påverkade regeringens beslut att senare ersätta Håkan Syrén som överbefälhavare under 2009, kan samma regerings beslut att samtidigt förorda Syrén till *Chairman of the EU Military Committee (CEUMC)* (Svenska Dagbladet 2008), tala för det omvända. Syrén tillträdde också befattningen som högste militära företrädare inom EU, vilket allmänt sågs som en befordran och en stor merit (Försvarsmakten 2009c).

Av regeringens olika kontrollåtgärder, syftade ESV uppdrag huvudsakligen till att säkerställa att Försvarsmakten levde upp till krav på intern styrning och kontroll i myndighetsförordningen (SFS 2007:515) samt förordningen om intern styrning och kontroll (SFS 2007:603). Detta medförde att ESV lämnade förslag på åtgärder till Försvarsmakten för att förändra dess strukturer, bland annat modellen enligt enrådsmyndighet som istället föreslogs att ändras till styrelsemyndighet, och man föreslog också att öka den civila generaldirektörens befogenheter över bland annat budgetprocessen (Ekonomistyrningsverket 2010, 7). I det fortsatta omstruktureringsarbetet omhändertog Försvarsmakten huvuddelen av ESV synpunkter (Försvarsmakten 2009b), bland annat genom dess omdaning av personalfunktionen, en så kallad HR-transformation, som förutom strukturförändringar också innehöll ett nytt integrerat resurs- och ekonomiledningssystem¹⁷ (Statskontoret 2009, 12). Däremot så valde man exempelvis inte att tydligt utöka generaldirektörens befogenheter. I viss mån kan istället det motsatta hävdas. Generaldirektören var fortsatt ställföreträdare till myndighetschefen och därför överbefälhavarens ersättare, men tidigare beslutsrätt kring bland annat ekonomistyrning och personal (SFS 2007:4, 2), ersattes med mer allmänt hållen beslutsrätt kring verksamhetsutveckling och effektiviseringar (SFS 2009:2, 5). Däremot erhöll generaldirektören en generell rätt att yttra sig i samband med överbefälhavarens större beslutsärenden, som exempelvis budgetunderlag och strategiska styrdokument (Ibid., 9).

¹⁷ System PRIO implementerades 2008-2016.

2008 års regleringsbrev redovisade Försvarmaktens tilldelade anslag för utgiftsområde 6 *Försvaret samt beredskap mot sårbarhet*, och specifikt den för *förbandsverksamhet och beredskap*, som detta år uppgick till 18 350 280 tkr (Förvarsdepartementet 2007, 36). Denna ram var så gott som oförändrad relativt föregående års motsvarande ram (Förvarsdepartementet 2006, 29).

4.2.3 Delfråga 3

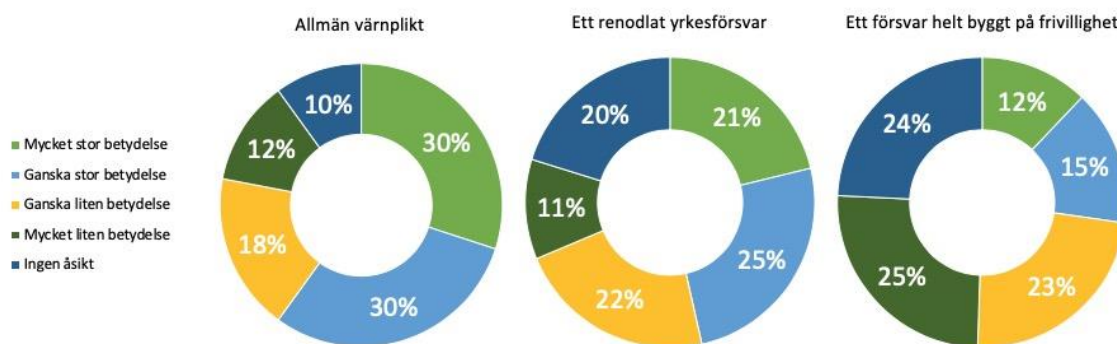
Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende hur militär personal rekryteras?

Den politiska viljan avseende rekryteringen av militär personal deklarerades i regeringens försvarspolitiska inriktning *Ett användbart försvar* som angav att grunden för Försvarmaktens samtliga personalkategorier i ett framtida personalförsörjningssystem borde bygga på frivillighet, men också att pliktpersonal skulle kunna bemanna insatsorganisationen om ”krig, krigsfara eller andra utomordentliga omständigheter råder” (Prop. 2008/09:140, 1). I detta avseende ansåg man alltså att totalförsvarspikten endast skulle tillämpas när försvarsberedskapen krävde detta (2008/09:FöU10, 29). Vidare menade man också att sådan skyldighet att fullgöra värnplikt, och således också mönstringsplikt, borde vara könsneutral och omfatta såväl män som kvinnor (Ibid., 77). Detta tillstyrktes i betänkanden från *Utredningen om totalförsvarspikten* (SOU 2008:98; SOU 2009:63, 27) samt av regeringen (Prop. 2009/10:160, 1). I riksdagens efterföljande beslut (Prot. 2009/10:121) ersattes den dåvarande värnpliktsutbildningen med en frivillig militär grundutbildning och en huvudsaklig inriktning där rekrytering av personal baserades på frivillighet. Med den återaktiverades lagen (SFS 1994:1809) om totalförsvarspikt och därmed en skyldighet att mönstra och fullgöra värn- eller civilplikt om situationen så krävde – för såväl män som kvinnor. Beslutet innebar även att en veteranpolitik infördes, som lyfte problematik kring utlandstjänst och avsåg där säkerställa en ansvarsfull hantering av militär personal innan, under och efter genomförande av internationella militära insatser.

Rekryteringsbas till det nyinrättade tvåbefälssystemet med officerare och specialistofficerare föreslogs att utgöras av totalförsvarspliktiga med genomgången militär grundutbildning, men också av anställda soldater och sjömän (Prop. 2009/10:160, 94). De senare skulle exempelvis kunna anställas med längre, fast tidsbegränsade, anställningstider (2008/09:FöU10, 33). Ordinarie rekryteringsvägar till officersyrket kompletterades också bland annat genom en specifik satsning mot specialistofficersutbildningen, där en aspirantutbildning (AspU) för individer som inte genomfört militär grundutbildning avsågs bredda och komplettera rekryteringsunderlaget, bland annat med en ökad andel kvinnor (Försvarsmakten 2009a, 7).

Opinions- och attitydundersökningar rörande det psykologiska försvaret har genomförts i Sverige sedan 1950-talet (SOU 1953:27), och dessa har utgjort ett viktigt bidrag till att ge en bild av befolkningens syn inom områdena säkerhetspolitik och försvar (Styrelsen för psykologiskt försvar¹⁸ 2008, 12). Det svenska folkets syn på de olika rekryteringsgrundernas påverkan på försvarets trovärdighet kunde skönjas i 2008 års resultat av följande frågeställningar (Ibid., 76, 80):

”Hur stor betydelse har följande förhållanden för att vårt militära försvar skall vara trovärdigt enligt din uppfattning?” (figur 9)¹⁹

Figur 9. Förhållanden av betydelse för ett trovärdigt försvar 2008 (egen figur efter SPF 2008).

¹⁸ SPF 1985-2002, ersattes av Krisberedskapsmyndigheten (KBM) och 2009 av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

¹⁹ Värden enligt referens. Summa ej nödvändigtvis 100%

”Vilken typ av militärt försvar skulle du föredra att vi har i Sverige?” (figur 10)²⁰

Figur 10. Önskad typ av militärt försvar 2008 (egen figur efter SPF 2008).

Sammantaget, föredrog en dryg fjärdedel ett militärt försvar med enbart anställd personal, medan nästan dubbelt så många ansåg att värnplikt var en bättre lösning och endast en tiondel föredrog frivillighet som huvudsaklig rekryteringsgrund. Vad det gäller betydelsen för ett trovärdigt försvar, ansåg närmare två tredjedelar att värnplikt hade ganska eller mycket stor betydelse för försvarets trovärdighet. Motsvarande siffror för ett yrkesförsvaret var knappt hälften och för frivillighet endast en tredjedel.

Folkopinionens ställningstagande för en rekrytering baserad på plikt, på bekostnad av en lösning med frivillighet och anställd personal, gick också igen i försvarsdebatten. Här i ett inlägg från Björn von Sydow²¹ (2008):

Vi bör istället ha allmän mönstring och i princip en allmän värnplikt för alla män och kvinnor. För att få ett kvalitativt och socialt mera allsidigt försvar bör vi ta vara på kvinnornas förmåga också till försvarsmakten. [...] Ja till plikt för både kvinnor och män i ett modernt, högteknologiskt försvar – nej till en för liten och kostsam yrkesarmé med för stora internationella åtaganden.

²⁰ Värden enligt referens. Summa ej nödvändigtvis 100%

²¹ Sveriges försvarsminister 1997-2002.

4.2.4 Delfråga 4

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende hur militären framstår i folkets ögon?

Det svenska folkets syn på militären under 2008 präglades av den debatt som tidigare omnämnts, där såväl militära som politiska företrädares ställningstaganden avseende Försvarsmaktens omstrukturering, budget och uppgifter, öppet debatterades i media. Medan dess övergripande ansvar över tid alltså återfanns i *Förordning med instruktion för Försvarsmakten* (SFS 2007:1266), specificerades uppgifter och mål i detalj i regleringsbrevet för 2008 (Försvarsdepartementet 2007, 2):

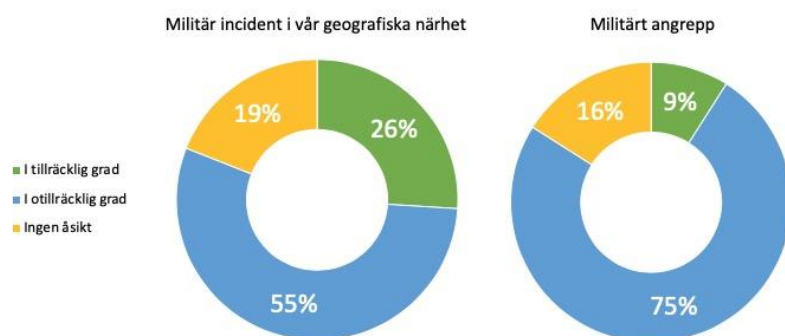
Målet för politikområdet [försvar, egen anm.] är att

- bidra till att hantera och förebygga kriser i vår omvärld,
- hävda vår territoriella integritet,
- försvara Sverige mot väpnat angrepp och
- värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Dessa mål är konsistenta med myndighetens övergripande ansvar enligt nämnda förordning (SFS 2007:1266, 1-2 §), även om de i regleringsbrevet har en ökad detaljeringsgrad och kombineras med än mer detaljerade krav på återrapportering.

Den svenska befolkningens uppfattning avseende Försvarsmaktens förmåga att hantera dessa uppgifter undersöktes i en opinionsundersökning med följande frågeställning (Styrelsen för psykologiskt försvar 2008, 84):

”I vilken grad tror du att det finns beredskap i Sverige att hantera och möta följande hot och kriser om sådana skulle drabba vårt land?” (figur 11)

Figur 11. Uppfattning om Sveriges beredskap att hantera skilda krissituationer 2008 (egen figur efter SPF 2008).

Runt hälften av de tillfrågade bedömde beredskapen som otillräcklig vid en militär incident i Sveriges geografiska närhet, och närmare tre fjärdedelar var lika pessimistiska avseende beredskapen för ett militärt angrepp. Detta var samstämmigt med SOM-institutets förtroendeundersökning, som under 2008 noterade ett särskilt stort fall för det svenska folkets förtroende relativt försvaret – en negativ förtroendebalans på -2222 (S. Holmberg och Weibull 2009, 134–40). Försvarmaktens förtroendefall mellan 2007 och 2008 var det största som uppmättes i den aktuella undersökningen och var samtidigt lågt i en historisk jämförelse. Detta kunde till del tolkas som att folket inte hade tilltro till militärens sätt att hantera de organisatoriska och ekonomiska förändringar som omstruktureringsarbetet medförde (Ibid., 138), men det var samtidigt konsistent med det tidiga 2000-talets opinionsundersökningar som påvisade ett svagare stöd för ett litet expeditionärt yrkesförsvaret relativt ett försvar med huvudsakligen nationella uppgifter (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2018, 354).

4.2.5 Svar på delfrågor fall 1

Delanalysen av 2008 ger att den sociala sammansättningen av officerskåren (delfråga 1) uppvisade den största förändringen sedan 1980-talet. Bland annat genom implementeringen av ett tvåbefälssystem vars respektive utbildningslinjer, under en tid och i kombination med den befintliga utbildningsgången, utmynnade tre skilda utbildningsnivåer för officerskåren. Generellt rådde enighet mellan de civil-militära aktörerna kring denna förändring. Önskemålet om förändring initierades av militären och fick sedermera gehör från den politiska ledningen. I folkets perspektiv gavs samma stöd då forskare uppmanade militären att frångå den tidigare befälsstrukturen. Att delar av officersutbildningen också införlivades i den civila akademien, fick motsvarande medhåll, då motiverat med folkviljan. Militärens satsning på att öka andelen kvinnor i officerskåren fann stöd hos den politiska ledningen, även om misslyckandet att nå uppställda mål påvisade en diskrepans kring politiska beslut.

Den genomgripande översynen av den statliga förvaltningen samt försvarets ekonomi och omstruktureringsprocess, var tongivande för processen för politiskt beslutsfattande (delfråga 2). Den politiska ledningens och militärens diskrepans i dessa frågor demonstrerades bland annat av att överbefälhavarens sattes under ekonomiskt förmyndarskap samt av dennes uttalanden om obalans mellan försvarets ekonomi och uppgifter. Förmyndarskapet effektuerades av politiker och tjänstemän, och således med representation ur såväl den politiska ledningen som ur folket.

22 Definition av förtroendebalans se not. 2 (sid. 2). Notera även att samma värde refereras till -21 i senare publikationer från SOM-institutet (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2018, 355).

Efter ytterligare styrningar avseende försvarets organisation och verksamhet samt en ekonomisk ram i nivå med föregående år, visade militärens agerande ändå att man till del var enig med den politiska ledningen och accepterade kritiken då man åtgärdade huvuddelen av påtalade brister.

Den politiska ledningens beslut att basera det militära personalförsörjningssystemet på frivillighet, var en kursändring från den selektiva och delvis pliktbaserade rekryteringen som hittills praktiserats. Ett nytt könsneutralt mönstringsförfarande, en vilande totalförsvarsplikt samt anställda soldater och sjömän, utgjorde en ny grund för hur militär personal skulle rekryteras (delfråga 3). Den politiska ledningens beslut hade ett begränsat stöd hos folket och diskrepansen gällde då att frivillighet ansågs vara en sämre rekryteringsgrund, än både ett värnplikts- och ett yrkesförsvär. Diskrepansen lyftes även i försvarsdebatten, men avgränsades huvudsakligen till frågan om anställda soldater. Enigheten kring ett könsneutralt totalförsvär var desto större.

En öppen och kritisk debatt mellan den politiska ledningen och militären kring försvarets omstrukturering, ekonomi och uppgifter präglade hur militären framstod det svenska folkets ögon (delfråga 4). Kring lösandet av dess uppgifter rådde stor diskrepans och opinionsundersökningar påvisade ett rekordlångt förtroende för Försvarmakten, både som myndighet men också avseende dess förmåga att hantera sina huvuduppgifter. Överbefälhavarens anmälan om begränsningar att lösa den politiska ledningens uppgifter, var dock samstämmigt med folkets förväntningar. Diskrepansen mot den politiska ledningens uppfattning var tydlig och med förtroendet för militären på en historiskt låg nivå, blev synen på militären därefter.

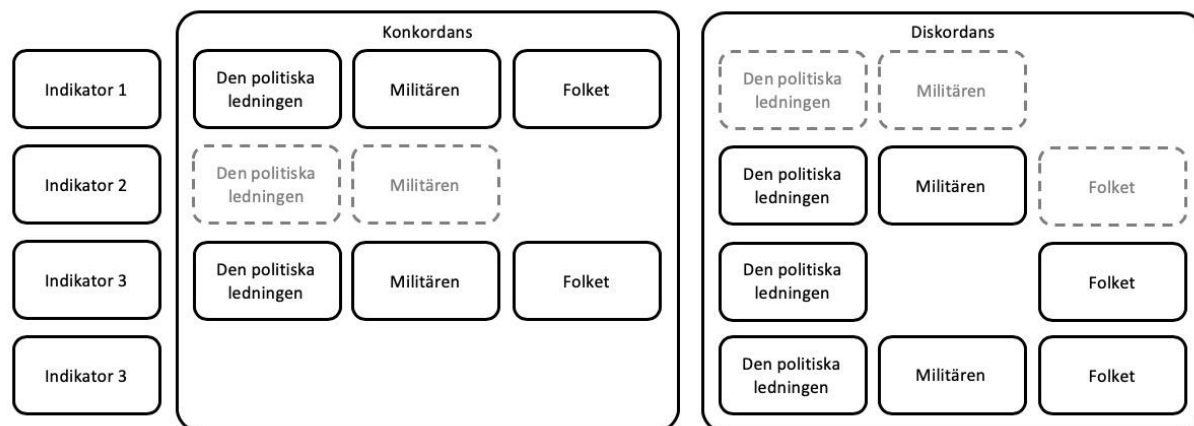
4.2.6 Sammanställning av delanalys fall 1

En delanalys av fall 1 ger följande resultat utifrån operationaliseringen av det teoretiska ramverket (kapitel 3.4) samt dess indikatorer (kapitel 3.3).

Konkordans rådde mellan samtliga tre aktörer kring officerskårens sociala sammansättning (indikator 1) avseende det förändrade befälssystemet samt officersutbildningens införlivande i den civila akademiska världen, utöver det rådde dock viss diskordans mellan militären och den politiska ledningen avseende andelen kvinnor i officerskåren. Likväl rådde diskordans mellan den politiska ledningen och militären (delvis folket) kring processen för politiskt beslutsfattande (indikator 2) avseende försvarets ekonomi, och begränsad konkordans mellan samma aktörer avseende åtgärder av revisionsanmärkningar. Konkordansen mellan samtliga aktörer var desto större kring en könsneutral rekrytering av militär personal (indikator 3), men däremot rådde diskordans mellan folket och den politiska ledningen kring en rekrytering grundad på

frivillighet och med anställda soldater. Än tydligare var diskordansen mellan samtliga aktörer kring hur militären framstod i folkets ögon (indikator 4), främst avseende försvarets uppgifter och hantering av dess ekonomi.

Sammanfattningsvis, rådde diskordans kring tre av fyra indikatorer och för två av dessa gällde det till del samtliga tre aktörer (figur 12). Inhemsk militär intervention i form av indirekt påverkan identifierades i ÖB uttalande om ekonomi och lösandet av försvarets uppgifter.

Figur 12. Sammanställning av delanalys fall 1 (egen figur).

4.3 Analys av Sverige 2017

Sverige 2017 var ur förtroendehänseende en kontrast till 2008. En ej tidigare skådad utveckling av det svenska folkets förtroende för Försvarmakten, uppvisades i en period med en koalitionsregering under ledning av Stefan Löfven.²³ De civil-militära relationerna präglades av ett ömsesidigt fokus på det nationella försvaret, där militären och den politiska ledningen gemensamt kommunicerade försvarets ökade ekonomi och ökade resurser (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2017, 603). Detta demonstrerades bland annat av hur den totalförsvars-gemensamma övningen Aurora 17 adresserades av överbefälhavare Micael Bydén²⁴ och försvarsminister Peter Hultqvist²⁵ i DN Debatt (Hultqvist och Bydén 2017). Den försvars-politiska debatten fördes företrädesvis i mer positiva tongångar mellan Försvarmakten och den politiska ledningen, samtidigt som den försvarspolitiska inriktningen under det föregående decenniet hade skiftat fokus – från internationella insatser till en återuppbyggnad av den nationella försvarsförmågan (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2017, 597).

²³ Sveriges statsminister 2014-2018, 2019—

²⁴ Sveriges överbefälhavare 2015—

²⁵ Sveriges försvarsminister 2014—

4.3.1 Delfråga 1

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende officerskårens sociala sammansättning?

Under 2017 refererades mer frekvent om implementeringen av ett trebefälssystem, och då avsågs den tredje och tillkommande personalkategorin utgöras av gruppbefäl (Försvarmakten 2018b, bil. 1, 2). Även om denna kategori de facto inte var en del av officerskåren, påverkade dess tillkomst den sociala sammansättningen inom organisationen som helhet och utgjorde samtidigt en ny rekryteringsbas för de båda officerskategorierna.

Jämställdhetsfrågor, likabehandling och kvinnors situation i allmänhet uppmärksammades genom ett samhällsgemensamt upprop under #metoo, och efterföljdes i Försvarmakten av en motsvarande rörelse kallad #givaktochbitihop (Försvarmakten 2018b, bil. 1, 15-16). Dessa två rörelser visade på liknande missförhållanden såväl i samhället som myndighetsinternt, och dess tillkomst vittnade om att folket ställde samma krav på Försvarmakten och dess personal, som på det samhälle som de verkade i. På samma sätt krävdes från den politiska ledningen att Försvarmakten skulle genomföra och redovisa sitt arbete med jämställdhetsintegrering och ökningen av andelen kvinnor (Försvarsdepartementet 2016, 7; rskr. 2016/17:10, 202). Myndighetens egen tolkning av kraven speglades i årsredovisningens målsättningar (Försvarmakten 2018b, bil. 1, 5):

Åtgärder för att öka andelen kvinnor sker fortlöpande i verksamheten och omfattar även män i syfte att inte skapa särlösningar utan istället förändra rådande system. [...] Åtgärder i form av metoder och aktiviteter som leder till ökad andel kvinnor till Försvarmakten har tagits fram via projektet Metodutveckling för Effektivare Rekrytering av särskilda målgrupper (Projekt MER). Försvarmakten har även tagit fram en åtgärdsplan i syfte att öka andelen chefer som är kvinnor på strategisk nivå. [...] Försvarmakten har under 2017 utvecklat de kvantitativa målen för andelen kvinnor och män i organisationen.

Samt i perspektivstudiens underlag (Försvarmakten 2018a, bil. 1, 63):

Det är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter att både kvinnor och män kan ges möjlighet att delta på lika villkor i freds- och statsbyggande. I förlängningen kan det betraktas som avgörande för en nationalstats och dess försvarmakts legitimitet och trovärdighet. Mångfald i Försvarmaktens personalsammansättning stärker också förmågan att se till flera samhällsgruppers olika skyddsbehov i kris och krig.

Jämställdhetsfrågan var därmed fundamental och normgivande för fördelningen mellan män och kvinnor bland Försvarsmaktens personal, och därmed också för officerskårens sociala sammansättning.

Försvarsmaktens personal bestod 2017 av sammanlagt 19 856 kontinuerligt tjänstgörande individer och av dessa var 9 037 yrkesofficerare (Försvarsmakten 2018b, bil. 1, 19):

- Officerare 6 670 varav kvinnor 6%
- Specialistofficerare 2 367 varav kvinnor 9%

Två olika utbildningsnivåer hade konsoliderats i och med att specialistofficersutbildningen implementerats sedan tiotalet år tillbaka och utöver de båda officerskategorierna påverkades presumtivt den sociala sammansättningen av officerskåren, genom att ett arbete påbörjades för att tillåta individer med redan genomförd akademisk utbildning att söka sig till officersyrket. Detta kom att erbjudas i två spår under rubriken *flera vägar in* (FVI) (Ibid., 6):

- Försvarsmaktens officersutbildning (OFFU) – akademiker med militär utbildning
- Särskild officersutbildning (SOFU) – akademiker utan militär utbildning

För de ordinarie officersutbildningarna²⁶ gällde (Ibid., 9):

- Officersprogrammets kurser 14-17, 15-18, 16-19 samt 17-20 (100, 94, 124 respektive 148 elever)
- Specialistofficersutbildningens kurser 16-17 samt 17-18 (99 respektive 305 elever)

Antagningskraven för både officers- och specialistofficersutbildningen var i allt väsentligt oförändrade relativt dess introduktion 2009, vilket bland annat innebar grundläggande och särskild behörighet för den förra och gymnasieexamen för den senare (Försvarshögskolan 2016, 5; Försvarsmakten 2016b). Officersutbildningens införlivande i det civila och akademiska utbildningssystemet avstannade inte heller med den lösning som hade gällt allt sedan Försvarshögskolan 2008 erhöll examensrätt på grund- och magisternivå (Högskoleverket 2007). Ett arbete påbörjades 2011 för en utökad examensrätt på master- och forskarnivå, och 2016 ansökte Försvarshögskolan också om detta tillstånd (Försvarshögskolan 2018a). Ansökan tillstyrktes av Universitetskanslersämbetet (2017a; 2017c) och beviljades av regeringen att gälla från maj 2018 (Universitetskanslersämbetet 2017b; 2017d). I och med det hade Försvarshögskolan behörighet att utbilda på alla nivåer i det akademiska systemet, vilket inte föranledde någon

²⁶ Respektive kurs benämns utifrån årtalen för dess genomförande.

förändring av Officersprogrammet, men däremot en omdaning av officersutbildningen för den vidare karriären för officerare. Inrättandet av det högre officersprogrammet (HOP) med en magister- (60hp) alternativt en masterexamen (120hp), syftade bland annat till att skapa en bättre utbildad officerskår, vilket i förlängningen också inkluderade disputerade officerare (Försvarmakten 2017, bil. 3, 6-8). Officerskårens sociala sammansättning och diversitet utökades därmed med ytterligare en utbildningsnivå.

4.3.2 Delfråga 2

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende processen för politiskt beslutsfattande?

Detaljeringsgraden hos den politiska ledningens styrningar av Försvarmaktens i fastställda regleringsbrev minskade under 2017, liksom omfattningen av densamma. Bara i omfång halverades antal sidor i 2017 års regleringsbrev (Försvarsdepartementet 2016) relativt 2008 års utgåva (Försvarsdepartementet 2007), och antal verksamhetsområden med efterföljande krav på återrapportering visade på ett motsvarande förhållande. På flera sätt kan detta ses som ett direkt resultat av *tillitsreformen*, som syftade till att utveckla den statliga styrningen genom en bättre balans mellan kontroll och förtroende (Regeringskansliet 2019). Den tidigare beskrivna situationen under 2008, vittnade om omfattande återrapporteringskrav och återkommande granskningar och revisioner för myndigheter. Detta uppmärksammades av Statskontoret (2016, 10):

Tillitsbaserad styrning förutsätter att myndigheterna kan ge regeringen information om verksamheten. De uppgifter regeringen begär in i form av särskilda återrapporteringskrav bedömer myndigheterna ofta som relevanta. Om de blir för många, alltför detaljerade eller otydliga uppfattas dock återrapporteringarna som tecken på bristande tillit.

Försvarmaktens var i detta avseende inget undantag och för dess vidkommande föreslogs åtgärder där statsförvaltningen anpassade sina styrningar (Statskontoret 2018, 9):

Vi föreslår att regeringen förstärker och utvecklar resultatstyrningen av Försvarmakten för att göra det lättare för Försvarmakten att hantera risker och osäkerheter i planeringen. Vi bedömer att regeringen behöver ge Försvarmakten större möjligheter att på egen hand fördela resurser och prioritera inom den egna organisationen.

Även avseende det ekonomiska området kunde man under 2017 notera en väsentligt förändrad styrning och tilldelade ramar. Försvarmaktens tilldelade anslag för utgiftsområde 6 *Försvaret och samhällets krisberedskap* specifikt för *förbandsverksamhet och beredskap* utgjordes av 25 788 475 tkr (Förvarsdepartementet 2016, 12). I det korta perspektivet var denna ram oförändrad från föregående år (Förvarsdepartementet 2015, 14), men ett längre perspektiv gav att ramen utökats med drygt 40% relativt 2008 (Förvarsdepartementet 2007, 36).

Avseende generaldirektörens befogenheter och beslutsrätt kunde vissa skillnader i Försvarmakten styrande dokument noteras relativt 2008. Uppgiften som ställföreträdande chef för myndigheten bestod, och i huvudsak återfanns motsvarande ansvarsområden avseende myndighetens interna styrning och kontroll samt miljöområdet, men uppgifterna avsåg då endast ledning av verksamheten och beslutsrätten var därmed borttagen (Försvarmakten 2018c, 13):

7 kap. Generaldirektören

1 § Generaldirektören ska stödja överbefälhavaren med uppföljning och analys av de uppdrag eller andra uppgifter överbefälhavaren har ställt till underlydande chefer.

Generaldirektören ska leda utvecklingen av myndighetens interna styrning och kontroll.

2 § Generaldirektören leder försvarssektorns miljödelegation.

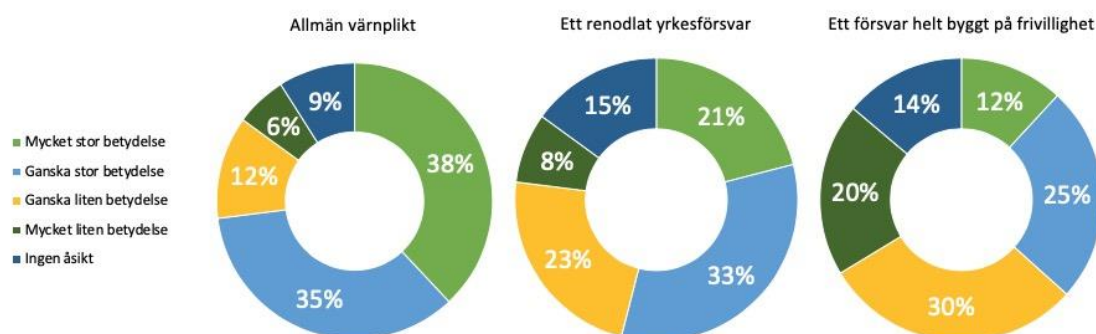
Sammantaget, hade Försvarmakten inte gått Ekonomistyrningsverkets (2008) tidigare rekommendationer till mötes avseende den civila befattningen generaldirektörens befogenheter, men avseende myndighetsstyrningen noteras tydliga lättnader och mer handlingsutrymme i den politiska ledningens kontroll av militären.

4.3.3 Delfråga 3

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende hur militär personal rekryteras?

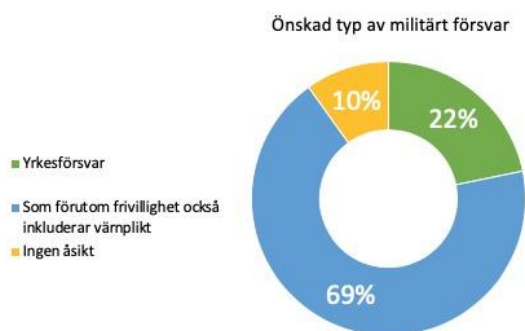
Det svenska folkets syn på de olika rekryteringsgrundernas påverkan på försvarets trovärdighet kunde skönjas i resultatet av 2017 års opinionsundersökningar. Nytt för 2017 var en sammanslagning av de två kategorierna "värnplikt" och "frivillighet" (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2018, 88, 100):

”Hur stor betydelse har följande förhållanden för att Sveriges militära försvar skall vara trovärdigt enligt din uppfattning?” (figur 13)²⁷

Figur 13. Förhållanden för att Sveriges militära försvar skall vara trovärdigt 2017 (egen figur efter MSB 2018).

”Vilken typ av militärt försvar skulle du föredra att vi har i Sverige?” (figur 14)²⁸

Figur 14. Önskad typ av militärt försvar 2017 (egen figur efter MSB 2018).

Sammanlagt, gav detta en majoritet (knappt tre fjärdedelar) som ansåg att värnplikt var en viktig rekryteringsgrund för ett trovärdigt försvar och att hälften ansåg att ett yrkesförsvar också har stor betydelse, medan en lika stor andel ansåg att frivillighet var mindre viktigt för trovärdigheten. Drygt två tredjedelar föredrog ett försvar som bygger på frivillighet och värnplikt.

Försvarsmaktens förändrade personalförsörjningssystem utreddes (SOU 2014:73, 227) och anpassades därefter, först med en vilande värnplikt 2010 (SFS 2010:447) och sedan med återaktiverad könsneutral värnplikt 2017 (Fö2016/01252/MFI). Under 2017 kunde man ännu inte se resultatet av förändringarna, men en könsneutral personalförsörjning baserad dels på frivillighet och dels på totalförsvarsplikt, sågs från Försvarsmaktens sida som en förutsättning för en stabil fortsatt rekrytering (Försvarsmakten 2019, bil. 1, 1, 15).

²⁷ Värden enligt referens. Summa ej nödvändigtvis 100%

²⁸ Värden enligt referens. Summa ej nödvändigtvis 100%

4.3.4 Delfråga 4

Finns det en diskrepans i uppfattningen mellan den politiska ledningen, militären och folket avseende hur militären framstår i folkets ögon?

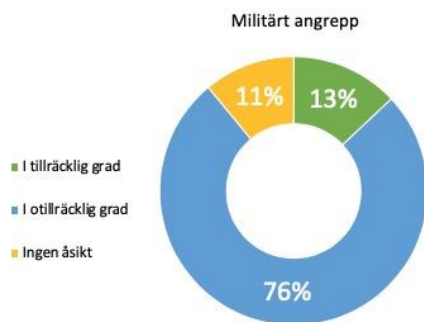
Under hösten 2017 genomfördes den största militärövningen på närmare tjugo år i Sverige och samtidigt som Aurora 17 markerade en tydlig omsvängning av syftet med det svenska försvaret – från ett expeditionärt insatsförsvaret, till ett försvar till skydd för det egna territoriet (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2017, 597) – kom den samtidigt att få stå som modell för hur det svenska folket uppfattade militären och dess förändrade inriktning i samtiden. Den politiska ledningens förändrade styrningar märktes bland annat i 2017 års regleringsbrev (Försvarsdepartementet 2016), som med en minskad detaljeringsgrad innehöll referenser till regeringens beslutade proposition (Prop. 2014/15:109; Riksdagen 2015). I allt väsentligt överensstämde dessa mål med Försvarsmaktens övergripande ansvar enligt dess förordning (SFS 2007:1266), men med ett tydligare nationellt mål med det militära försvaret (Prop. 2014/15:109, 52):

...ska från och med 2016 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp samt
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Det folkliga stödet för militären i dess myndighetsutövning kunde tydligt utläsas i flera opinionsundersökningar, där förtroendet för Försvarsmakten visade en stadig ökning i ett tioårsperspektiv och en markant ökning under det närmaste året (Berndtsson, Bjereld, och Ydén 2018; Sjören och von Lochow 2017). Samtidigt visade andra undersökningar hur folket tvivlade på försvarets förmåga att hantera vissa av dess huvuduppgifter, exempelvis i följande frågeställning (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2018, 105):

”I vilken grad tror du att det finns beredskap i Sverige att hantera och möta följande hot och kriser om sådana skulle drabba vårt land?” (figur 15)

Figur 15. Beredskap för att hantera och möta militärt angrepp 2017 (egen figur efter MSB 2018).

Även om andelen som ansåg att Sverige hade ett försvar som kunde hantera ett militärt angrepp hade ökat sedan 2008, var alltså andelen som ansåg det motsatta i överväldigande majoritet.

Det svenska folket berördes i olika omfattning av försvarets nationella och internationella insatser och övningar, och under 2010-talet genomförde Försvarmakten flertalet nationella insatser inom ramen för stöd till samhället. Exempel på detta var eftersökning av försvunna personer eller stöd vid naturkatastrofer (Försvarmakten 2020b), och det kanske främst är det senare i samband med återkommande skogsbränder som engagerade och uppmärksammades mest av folket (Svenska Dagbladet 2018). Folkets syn på militären baserades huvudsakligen på en indirekt interaktion med traditionell media, men kanske framförallt genom en synlighet och tillgänglighet på sociala medier (Sjörén och von Lochow 2017). En mer direkt interaktion förekom i de olika forum där Försvarmakten deltog i försvars- och säkerhetspolitiska debatter eller i informations- och rekryteringssyfte, i kombination med egna arrangemang såsom egna besöksdagar (Försvarmakten 2020c).

Den politiska ledningens kravställande på upprättandet av en veterancentrum (Försvarsdepartementet 2016, 7) visade att de militära uppgifterna prioriterades och samtidigt att militären gavs en plats i det civila samhället. Veterandagen firas sedan 2011 och erhöll statsceremoniell status året efter (Försvarmakten 2013). 2017 beslutade riksdagen att göra veterandagen den 29 maj till allmän flaggdag (SFS 1982:270).

4.3.5 Svar på delfrågor fall 2

Delanalysen av 2017 visar en enighet mellan de civil-militära aktörerna avseende en ökad heterogenitet i försvarets personalsammansättning. Den totala andelen kvinnor stärktes genom specifika satsningar på att öka andelen kvinnliga chefer, vilket i förlängningen också påverkade officerskårens sociala sammansättning (delfråga 1). Likväl tillförde trebefälssystemets olika utbildningsnivåer, men också direktrekrytering av personal med redan avklarad akademisk examen, en större diversitet. En enighet fanns också mellan aktörerna för att ge Försvarshögskolan examensrätt på master- och forskarnivå, vilket därmed utökade officerskårens sociala sammansättning med personal med akademisk utbildning på avancerad nivå, och samtidigt en djupare integrering och anpassning med det civila samhället.

Avseende processen för politiskt beslutsfattande (delfråga 2) märktes under 2017 en tydlig enighet och en politisk styrning av militären mer baserad på tillit. Även om en viss diskrepans kunde skönjas i militärens hantering av anmärkningar från tidigare revisioner, fanns en större enighet om de ekonomiska ramarna som väsentligt utökats i ett tioårsperspektiv.

Synen på hur militär personal skall rekryteras (delfråga 3) präglades under 2017 av hur värnplikten först varit vilande, för att sedan aktiveras i könsneutral form. Enigheten kring den politiska ledningens senaste beslut var stor, och folkets stöd för en rekrytering baserad, dels på frivillighet och dels på totalförsvarspflicht, var tydlig i genomförda opinionsundersökningar.

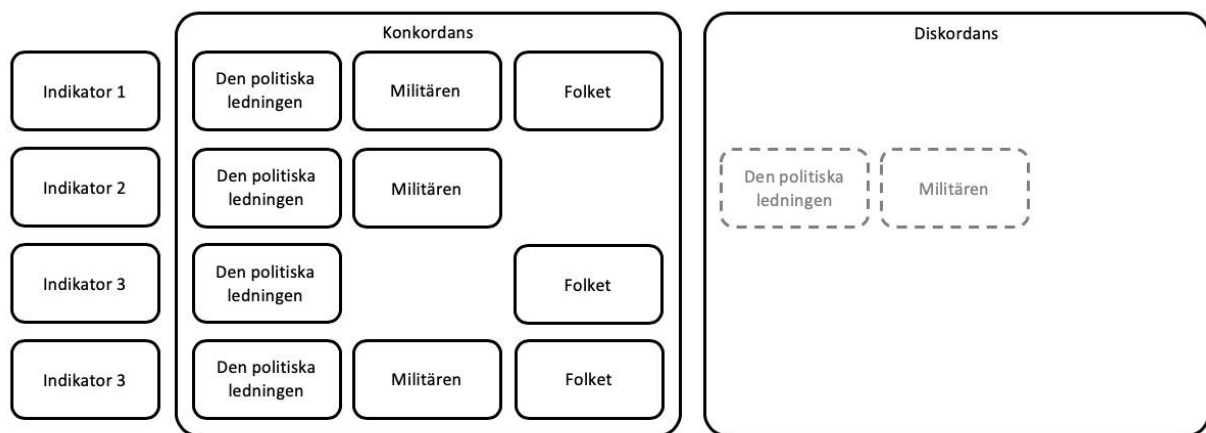
En ökad synlighet, bland annat genom en större totalförsvarsövning, demonstrerade försvarets ökade nationella fokus och blev samtidigt sinnebild för hur militären framstod i folkets ögon (delfråga 4). Den försvarspolitiska debatten präglades av enighet mellan den politiska ledningen och militären, med ett fokus på försvarets nya uppgifter. Samma enighet avspeglades i opinionsundersökningar där folkets förtroende för militären ökat väsentligt.

4.3.6 Sammanställning av delanalys fall 2

En delanalys av fall 2 ger följande resultat utifrån operationaliseringen av det teoretiska ramverket (kapitel 3.4) av samt dess indikatorer (kapitel 3.3).

Konkordans rådde mellan samtliga tre aktörer kring officerskårens sociala sammansättning (indikator 1) avseende ökad heterogenitet samt officersutbildningens införlivande i den civila akademiska världen. Konkordans rådde dessutom mellan den politiska ledningen och militären kring processen för politiskt beslutsfattande (indikator 2), främst avseende försvarets ekonomi och styrning även om viss diskordans fanns avseende revisionsanmärkningar. Mellan den politiska ledningen och folket rådde konkordans kring rekrytering av militär personal (indikator 3) baserad på frivillighet och en könsneutral totalförsvarsplikt. Slutligen rådde konkordans mellan samtliga aktörer kring hur militären framstod i folkets ögon (indikator 4) avseende försvarets uppgifter.

Sammanfattningsvis, rådde konkordans kring samtliga fyra indikatorer och för två av dessa gällde det dessutom samtliga tre aktörer. Viss diskordans fanns kring en indikator (figur 16). Någon inhemsk militär intervention identifierades ej.

Figur 16. Sammanställning av delanalys fall 2 (egen figur).

5 Resultat och diskussion

Analysen visar hur det operationaliserade teoretiska ramverket ur Schiffs konkordansteori ger olika utfall när det appliceras i de båda fallen. De frågeställningar som har formulerats utifrån konkordansteorins indikatorer visar på såväl likheter som skillnader, huruvida det råder konkordans eller diskordans mellan de civil-militära aktörerna i de båda fallen. Likheter mellan fallen avser främst aktörernas konkordans kring förändringar av det befintliga befälssystemet, samt inkluderandet av officersutbildningen i det civila akademiska utbildningsväsendet. Skillnader avser resterande exempel där diskordansen var utbredd under 2008, men inte i samma omfattning under 2017.

Genomförd analys ger följande sammanfattande resultat för respektive fall:

- År 2008 (fall 1) – Diskordans kring tre av fyra indikatorer, varav två till del gällde samtliga tre aktörer.
- År 2017 (fall 2) – Viss diskordans kring en indikator annars konkordans kring samtliga indikatorer, varav två gällde samtliga aktörer.

Fastställda kriterier enligt operationalisering (kapitel 3.4):

- (1) Oenighet mellan minst två aktörer innebär att diskordans råder avseende den aktuella indikatorn.
- (2) Diskordans kring minst en indikator är tillräckligt för att inhemsk militär intervention är möjlig.
- (3) Sannolikheten för en inhemsk militär intervention ökar med antalet indikatorer över vilka diskordans råder.
- (4) Sannolikheten för militär intervention ökar med antalet aktörer mellan vilka diskordans råder.

Sammantaget, ger då fastställda kriterier enligt operationalisering och utfall av genomförd analys att diskordans, i någon mån, har identifierats i båda fall och således att inhemsk militär intervention var möjlig under såväl 2008 som 2017. Däremot var sannolikheten för sådan större under 2008 än under 2017. Inhemsk militär intervention i form av indirekt påverkan identifierades under 2008, men däremot inte under 2017.

5.1 Svar på forskningsfråga och slutsatser

Syftet med denna studie har varit att pröva hur Schiffs konkordansteori kunde förklara de civil-militära relationerna i den svenska kontexten. För detta syfte hade följande forskningsfråga formulerats:

- Hur kan Schiffs konkordansteori förklara utvecklingen av de civil-militära relationerna i Sverige från 2008 till 2017?

Resultatet av studien ger att Schiffs konkordansteori är möjlig att applicera i en svensk nutida kontext och att den samtidigt kan identifiera såväl skillnader som likheter i de civil-militära relationerna, vilka i sin tur visar om dessa bedrivs i konkordans eller diskordans mellan områdets aktörer och i förlängningen huruvida detta kan resultera i att det militära maktmedlet obstruerar. Slutsatsen är att Schiffs konkordansteori bidrar med förklaringskraft avseende de civil-militära relationerna i den svenska kontexten, och därmed kan förklara utvecklingen i de civil-militära relationerna mellan åren 2008 och 2017.

5.2 Diskussion av resultat, slutsatser och metod

Schiffs ursprungliga tillämpning av konkordansteorin, liksom efterföljande forskning, avgränsade huvudsakligen bort inhemsk militär intervention i andra former än militärkupp. Detta i kombination med en historisk empirisk grund har tills nu begränsat dess nytta. En nytta som med denna studie har utökats till att omfatta samtiden samt en kontext där mer handgripliga militära interventioner är sällsynta eller helt uteslutna. Det svenska fallet har utmanat genom en unik kombination av historiska, kulturella och sociala förutsättningar. Vidare har studiens empiriska grund, i kontrast till tidigare forskning, huvudsakligen nyttjat empiri i form av officiell dokumentation ur en stats- och myndighetskontext. Även om sådan till del kan kritiserats för politisk tendens, är detta transparent redovisat och bedöms därför mindre tendentiös än exempelvis historiska källor, som ofta utgörs av sekundärkällor. Studiens största empiriska begränsning är dock att europeisk och därmed svensk datalagstiftning omöjliggör sammanställning av känsliga uppgifter som exempelvis etnicitet och religiös tillhörighet, vilket bland annat föranledde nyttjandet av kön och utbildningsnivå som proxy för social sammansättning. Tidigare studier har inte redovisat motsvarande begränsningar.

Konkordansteorin har visat sig kunna förklara CMR i en svensk kontext, där inhemsk militär intervention helt enkelt kan ta sig mer subtila uttryck. I denna och liknande tillämpningar, bedöms dock inte att det är den inhemska militära interventionen som röner det huvudsakliga

intresset. Då risken för mer handgripligt agerande är liten, är det snarare de civil-militär relationerna som står i fokus. Huruvida dessa bedrivs i konkordans eller diskordans är då kanske mer intressant än om intervention riskeras eller ej, och teorin kan då med fördel nyttjas för att beskriva tillståndet i de civil-militära relationerna – såväl historiskt, som i nutid och framtid.

Studien är en kvalitativ fallstudie enligt MSS-design med en teoriprövande ansats, och möjligheterna att generalisera ur en fåfallsstudie är problematisk. En enkätundersökning har exempelvis bättre chanser, då sådan nyttjar empiri ur en större population och följer etablerade regler för att säkerställa extern validitet, vilket i sin tur tillåter statistisk generalisering (Hillebrand, Kok, och Biemans 2001, 652). Fallstudier har inte samma möjligheter. Återstår gör teoretisk generalisering, där istället strukturella likheter och logisk argumentation möjliggör applicering av studiens resultat till en större population (Ibid., 656). Tidigare argumentation kring valet av fall adresserar dessa krav, vilket ger att studiens resultat bedöms applicerbart till fall som delar grundläggande karakteristik med det svenska fallet – en nutida västerländsk demokrati. Då tidigare studier verifierat konkordansteorin i såväl syd- och nordamerikansk som i afrikansk och sydasiatisk kontext, är sådan tillämpning redan en realitet. Däremot bedöms övrig tillämpning med fall som inte uppvisar konkordansteorins ingående delar, exempelvis de tre civil-militära aktörerna, innebära en naturlig avgränsning för dess nyttjande.

Operationalisering av det teoretiska ramverket ur Schiffs konkordansteori ligger till grund för skapandet av det analysverktyg som nyttjades i den empiriska analysen. Huruvida detta analysverktyg på ett adekvat sätt har kunnat extrahera relevant information ur empirin, är beroende av hur väl nyttjade indikatorer visar det man avser undersöka. I denna studie har uteslutande redan befintliga indikatorer hämtats direkt ur den prövade teorin, vilka sedan har nyttjats för att formulera frågor för den efterföljande analysen. Det i sin tur borgar för att den data som har analyserats representerar det fenomen som avsetts undersökas, och som därmed kan tillskriva analysverktyget en hög validitet. Ett öppet förhållningssätt i hanteringen av de svar som har extraherats ur empirin, har huvudsakligen syftat till att undvika onödig kategorisering och därmed förlust av nödvändig data.

Ett visst mått av självvransakan är på sin plats. Bland annat är forskarens tidigare erfarenheter nödvändiga att problematiseras. I detta fall innebär forskarens bakgrund som yrkesofficer att erfarenheter och kunskaper avseende det civil-militära forskningsfältets aktörer haltar något. Med en begränsad erfarenhet av den politiska arenan, existerar istället en slagsida åt de rent militära aspekterna avseende såväl kunskap, som tillgång till viss empiri samt förförståelse av

vissa händelser och processer. Detta har varit känt under hela studieförloppet och har förutsatts att kunna påverka i samtliga skeden. Allt ifrån betydelse för val av forskningsproblem och insamling av data, till den slutliga analysen och slutsatser. Denna vetenskap har löpande hanterats i forskningsprocessen genom ett kontinuerligt fokus på forskningsfrågan och en systematisk hantering av empirin. Av samma skäl har denna uteslutande hämtats från öppna källor, även om exempelvis tillgång funnits till ytterligare empiri direkt ur myndighetskontexten. En transparent forskningsprocess och en tydlig och stegvis operationalisering av den prövade teorin har nyttjats för att ytterligare adressera forskarens förståelse och eventuell bias, och som därmed i efterhand kan utvärderas av andra.

5.3 Utomvetenskaplig relevans och fortsatt forskning

Studiens utomvetenskapliga relevans avser främst kunskapen om hur civil-militära aktörer som delar grundläggande karakteristik med den svenska kontexten, nu med konkordanteorin erbjuds möjligheten att på vetenskaplig grund analysera såväl historiska och nutida, som framtida civil-militära relationer. För aktörer som kontinuerligt hanterar dessa frågor, företrädesvis militären och den politiska ledningen, finns dessutom ytterligare möjligheter genom att teorin har omsatts till ett konkret verktyg. Studiens analysverktyg kan med fördel tillämpas utanför den vetenskapliga kontexten, och nyttjas i den mer vardagsnära relationen dessa aktörer emellan. Ett möjligt utfall av ett sådant nyttjande är att oenighet eller diskordans kan påvisas och att det historiska dilemma med att det militära maktmedlet obstruerar går att förutsäga, och därmed att undvika. Obstruktion eller inhemsk intervention av andra aktörer än militären har av Schiff, men även av efterföljande forskare samt i denna studie avgränsats bort, men sådan är förstås fullt rimlig att på motsvarande sätt både kunna påvisa och att förutse. Detta behöver dock först verifieras i vetenskapliga studier.

Inom ramen för CMR föreslås därför att fortsatt forskning nyttjar teori sprungen ur kontexten inhemsk militär intervention, vilket således inbegriper tillämpningar i en nutida demokratisk kontext samt med option på en än bredare tillämpning. Med denna studie som grund, det vill säga dess resultat samt urval av fall, föreslås att vidare studier utökas att även innefatta inhemsk intervention av forskningsfältets övriga aktörer. Givet att förekomsten av inhemsk militär intervention i en nutida demokratisk kontext är subtil till obefintlig, bedöms dessa studier kunna tillföra nödvändig kunskap om de framtida civil-militära relationernas beskaffenhet. Sammantaget, utgör det en intressant grund för den fortsatta forskning som syftar till att förstå samspelet mellan det militära och det civila maktmedlet samt dess uppdragsgivare – folket.

6 Referenser

6.1 Litteratur

- Abrahamsson, Bengt. 1970. *Military Professionalization and Political Power*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Ali, Zulfiqar. 2014. "Contradiction of Concordance Theory: Failure to Understand Military Intervention in Pakistan". *Armed Forces & Society* 40 (3): 544–567.
- . 2016. "Pakistan, Military Coup, and Concordance: Four Objections to Schiff". *Armed Forces & Society* 42 (2): 463–469.
- Alvehus, Johan. 2018. *Problemformulering*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Anderson, John M. 1998. "Civil-Military Relations and Concordance Theory: A Case Study of Argentina". Master Thesis, Monterey: Naval Postgraduate School.
- Andreski, Stanislav. 1980. "On the Peaceful Disposition of Military Dictatorships". *Journal of Strategic Studies* 3 (3): 3–10.
- Bacevich, Andrew J. 1997. "The paradox of professionalism: Eisenhower, Ridgway, and the challenge to civilian control, 1953-1955". *The Journal of Military History* 61 (2): 303.
- Bashir, Qurat-Ul-Ain, och Saiqa Hanif. 2018. "Civil-Military Relations and Concordance Theory: A Case Study of Pakistan (1988-93)". *Pakistan Perspectives* 23 (1): 113–126.
- Bell, Curtis. 2016. "Coup d'État and Democracy". *Comparative Political Studies* 49 (9): 1167–1200.
- Berndtsson, Joakim. 2019. "The Market and the Military Profession: Competition and Change in the Case of Sweden". *Defense & Security Analysis* 35 (2): 190–210.
- Berndtsson, Joakim, Ulf Bjereld, och Karl Ydén. 2017. "Tillbaka Till Framtiden?: Svenskarnas Syn på Försvaret, Värnplikten och Nato". I *Larmar och Gör Sig Till*, redigerad av Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oskarsson, och Maria Oskarsson, 597–610. Göteborg: Göteborgs Universitet: SOM-Institutet.
- . 2018. "En Ny Gryning för Försvaret?: Svensk Försvarspolitik i Opinionsmässig Medvind". I *Sprickor I Fasaden*, redigerad av Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren, och Maria Oskarsson, 353–62. Göteborg: Göteborgs Universitet: SOM-Institutet.
- . 2019. "Försvaret och Geopolitikens Återkomst". I *Storm och Stiltje*, redigerad av Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg, och Annika Bergström, 475–86. Göteborg: Göteborgs Universitet: SOM-Institutet.
- Berndtsson, Joakim, Christopher Dandeker, och Karl Ydén. 2015. "Swedish and British Public Opinion of the Armed Forces after a Decade of War". *Armed Forces & Society* 41 (2): 307–328.
- Betts, Richard K. 1977. *Soldiers, Statesmen and Cold War Crises*. Cambridge: Harvard U.P.
- Bolin, Anna. 2008. *The Military Profession in Change: The Case of Sweden*. Lund: Lund University.

- Brooks, Risa A. 2019. "Integrating the Civil–Military Relations Subfield". *Annual Review of Political Science* 22 (1): 379–98.
- Burk, James. 2002. "Theories of Democratic Civil-Military Relations". *Armed Forces & Society* 29 (1).
- Caforio, Giuseppe. 2018. "Unionisation of the Military: Representation of the Interests of Military Personnel". I *Handbook of the Sociology of the Military*, redigerad av Giuseppe Caforio och Marina Nuciari, 377–90. New York: Springer-Verlag.
- Canuel, Hugues. 2013. "From Concordance to Discordance in Post-War France: Validation of a Theory of Civil-Military Relations". *Defence Studies* 13 (4): 437–457.
- Clausewitz, Carl von. 1991. *Om kriget*. Översatt av Hjalmar Mårtenson. Stockholm: Bonnier fakta.
- Cleary, Laura R. 2012. "Lost in Translation: The Challenge of Exporting Models of Civil-Military Relations". *Prism* 3 (2): 19–36.
- Datainspektionen. 2020. "Känsliga personuppgifter". 25 februari 2020.
<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/kansliga-personuppgifter/>.
- David, Matthew, och Carole D. Sutton. 2016. *Samhällsvetenskaplig metod*. Översatt av Sven-Erik Torhell. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, Martyn. 2011. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Översatt av Per Larson. Lund: Studentlitteratur.
- Desch, Michael C. 1998. "Soldiers, States, and Structures: The End of the Cold War and Weakening U.S. Civilian Control". *Armed Forces & Society* 24 (3): 389–405.
- . 2001. *Civilian Control of the Military: The Changing Security Environment*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, och Lena Wängnerud. 2010. *Metodpraktikan: Konsten att Studera Samhälle, Individ och Marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Feaver, Peter D. 1996. "The Civil-Military Problematique: Huntington, Janowitz, and the Question of Civilian Control". *Armed Forces & Society* 23 (2): 149–78.
- . 1998. "Crisis as shrinking: An agency theory explanation of the souring of American civil-military relations". *Armed Forces and Society* 24 (3): 407–34.
- . 1999. "Civil Military Relations". *Annual Review of Political Science*. 2 (1): 211–41.
- . 2003. *Armed Servants: Agency, Oversight, and Civil-Military Relations*. Cambridge: Harvard University Press.
- Finer, Samuel E. 2017. *The Man on Horseback: the Role of the Military in Politics*. London, England: Pall Mall Press.
- George, Alexander L., och Andrew Bennett. 2005. *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Haltiner, Karl W. 2000. "Civil-Military Relations: Separation or Concordance? The Case of Switzerland". I *Civil-military Relations in an Age of Turbulence: Armed Forces and the Problem of Democratic Control*, redigerad av Gerhard Kümmel och Wilfried von Bredow, 33–52. Strausberg: Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr.

- Hedlund, Erik. 2013. "Civil–Military Control over the Swedish Military Profession: An Analysis from the Perspective of Officer Rank and Officer Education". *Armed Forces & Society* 39 (1): 135–57.
- Hillebrand, Bas, Robert A.W Kok, och Wim G Biemans. 2001. "Theory-Testing Using Case Studies: A Comment on Johnston, Leach, and Liu". *Industrial Marketing Management* 30 (8): 651–57.
- Holmberg, Arita. 2015. "A Demilitarization Process under Challenge? The Example of Sweden". *Defence Studies* 15 (3): 235–253.
- Holmberg, Sören, och Lennart Weibull. 2009. "Höstligt institutionsförtroende". I *Svensk höst: SOM-undersökningen 2008*, redigerad av Sören Holmberg och Lennart Weibull. Göteborg: SOM-institutet.
- Huntington, Samuel P. 1977. "The Soldier and the State in the 1970s". I *Civil-Military Relations*, av Andrew J. Goodpaster och Samuel P. Huntington. Washington: American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- . 2002. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Inglehart, Ronald. 1997. *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- . 2015. "Measuring Culture and Cultural Change: An Introduction". I *Culture Matters in Russia-and-Everywhere: Backdrop for the Russia-Ukraine Conflict*, redigerad av Lawrence Harrison och Evgeny Yasin. Lanham: Lexington Books.
- Inglehart, Ronald, och Christian Welzel. 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy the Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Janowitz, Morris. 2017. *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*. New York: Free Press.
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte, och Line Christoffersen. 2020. *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*. Översatt av Björn Nilsson. Stockholm: Liber.
- Kemp, Kenneth W, och Charles Hudlin. 1992. "Civil Supremacy over the Military: Its Nature and Limits". *Armed Forces & Society* 19 (1): 7–26.
- Kwok, Jia-Chuan. 2010. "Explaining civil-military relations in Southeast Asia". PhD Thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Lasswell, Harold D. 2007. *The Analysis of Political Behavior an Empirical Approach*. London: Routledge.
- Ledberg, Sofia K. 2019. *Officeren, staten och samhället: Ett professionsperspektiv*. Lund: Nordic Academic Press.
- Mcpherson, J, och Thomas Rotolo. 1996. "Testing a Dynamic Model of Social Composition: Diversity and Change in Voluntary Groups". *American Sociological Review* 61 (2): 179.
- Narli, Nilüfer. 2011. "Concordance and Discordance in Turkish Civil-Military Relations, 1980-2002". *Turkish Studies* 12 (2): 215–225.

- Olmeda, José A. 2013. "Escape from Huntington's Labyrinth: Civil-Military Relations and Comparative Politics". I *The Routledge Handbook of Civil-Military Relations*, redigerad av Thomas C. Bruneau och Florina C. Matei, 61–76. New York: Routledge.
- Ring, Stefan. 2006. "Politiker och Militärer – En Komplex Relation". *Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, nr 3: 41–55.
- Salihu, Naila. 2019. "Concordance Civil–Military Relations in Ghana's Fourth Republic". *Armed Forces & Society*, 1–17.
- Schiff, Rebecca L. 1995. "Civil-Military Relations Reconsidered: A Theory of Concordance". *Armed Forces & Society* 22 (1): 7–24.
- . 1998. "Concordance Theory: The Cases of India and Pakistan". I *Civil-Military Relations: Building Democracy and Regional Security in Latin America, Southern Asia, and Central Europe*, redigerad av David R. Mares, 27–44. New York: Routledge.
- . 2009. *The Military and Domestic Politics: A Concordance Theory of Civil-Military Relations*. Cass Military Studies. Milton Park: Routledge.
- . 2012. "Concordance Theory, Targeted Partnership, and Counterinsurgency Strategy". *Armed Forces & Society* 38 (2): 318–339.
- Skatteverket. 2011. *Rätt handlagt SKV 119 utgåva 5*. Sverige: Elanders.
<https://www.skatteverket.se/>.
- Sohlberg, Peter, och Britt-Marie Sohlberg. 2009. *Kunskapens Former: Vetenskapsteori och Forskningsmetod*. Malmö: Liber.
- Sundevall, Fia. 2011. *Det Sista Manliga Yrkesmonopolet: Genus och Militärt Arbete i Sverige 1865-1989*. Stockholm: Makadam.
- Trägårdh, Lars. 1990. "Swedish Model or Swedish Culture?" *Critical Review* 4 (4): 569–90.
- Wells, Richard. 1996. "The Theory of Concordance in Civil/Military Relations: A Commentary". *Armed Forces & Society* 23 (2): 269–275.
- "World Values Survey". 2015. 2015. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs>.
- Ydén, Karl. 2008. *"Kriget" och Karriärsystemet: Försvarsmaktens Organiserande i Fred*. Göteborg: Bokförlaget BAS.
- Zaman, Rashed Uz, och Niloy Ranjan Biswas. 2014. "Bangladesh's Participation in UN Peacekeeping Missions and Challenges for Civil-Military Relations: A Case for Concordance Theory". *International Peacekeeping* 21 (3): 324–344.
- Åsberg, Rodney. 2001. "Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen: Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik". *Pedagogisk forskning i Sverige* 6 (4): 270–270.
- Åsberg, Rodney, Daniel Hummerdal, och Sidney Dekker. 2011. "There Are No Qualitative Methods - Nor Quantitative for That Matter: The Misleading Rhetoric of the Qualitative-Quantitative Argument". *Theoretical Issues in Ergonomics Science* 12 (5): 408–15.
- Åselius, Gunnar. 2005. "Swedish Strategic Culture after 1945". *Cooperation and Conflict* 40 (1): 25–44.

6.2 Empiri

- ”Betänkande 2008/09:FöU10 Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020”. 2009. Stockholm: Riksdagen.
- ”Ds 2004:30 Försvar för en ny tid”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Ekonomistyrningsverket. 2008. ”2008:19 Försvarsmaktens interna styrning och kontroll”. www.esv.se.
- . 2010. ”2010:28 Utveckling av Försvarsmaktens interna styrning och kontroll”. www.esv.se.
- ”FFS 2007:4 Försvarsmaktens föreskrifter om verksamheten vid Försvarsmakten (verksamhetsordning)”. Stockholm: Försvarsmakten.
- ”FFS 2009:2 Försvarsmaktens föreskrifter med arbetsordning för Försvarsmakten (FM ArbO)”. Stockholm: Försvarsmakten.
- Försvarsdepartementet. 2006. ”Regeringsbeslut 38 Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2007. ”Regeringsbeslut 7 Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2008. ”Pressmeddelande Effektivisering av försvarsmaterielförsörjningen - omprövning av materielprojekt”. Stockholm: Försvarsdepartementet. <http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/effektivisering-av-foersvarsmaterielfoersorjningen-omproevning-av-materielprojekt-238839>.
- . 2015. ”Regeringsbeslut 1 Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2016. ”Regeringsbeslut 4 Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2017a. ”Tal av Peter Hultqvist på Folk och Försvars Rikskonferens 2017”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2017b. ”Regeringsbeslut 3 Uppdrag till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet om mönstring och grundutbildning med värnplikt”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- . 2019. ”Regeringsbeslut 5 Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Försvarshögskolan. 2007. ”1484/7:1 Antagningsordning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå vid Försvarshögskolan”. Försvarshögskolan. www.fhs.se.
- . 2016. ”Ö 618/2013:3 Antagningsordning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå vid Försvarshögskolan”. Försvarshögskolan. www.fhs.se.
- . 2018a. ”Försvarshögskolan får examenstillstånd på master- och forskarnivå”. 12 mars 2018. <https://www.fhs.se/arkiv/nyheter/2018-03-12-forsvarshogskolan-far-examenstillstand-pa-master--och-forskarniva.html>.
- . 2018b. ”Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå i krigsvetenskap”. Försvarshögskolan. www.fhs.se.
- . 2020. ”Från artilleriläroverk till fullvärdig högskola”. 25 februari 2020. <https://www.fhs.se/om-forsvarshogskolan/om-oss/var-historia.html>.

- Försvarsmakten. 2006. ”16150:62433 Försvarsmaktens Jämställdhetsplan 2006-2008”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2007. ”23386:63006 Försvarsmaktens årsredovisning 2006”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2008a. ”Kursändring för Försvarsmakten”. 15 maj 2008.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2008/05/kursandring-for-forsvarsmakten/>.
- . 2008b. ”Gammal bild av Försvarsmakten”. 07 november 2008.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2008/11/gammal-bild-av-forsvarsmakten/>.
- . 2009a. ”23386:51656 Försvarsmaktens årsredovisning 2008”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2009b. ”Slutrapport till regeringen om intern styrning och kontroll”. 28 augusti 2009.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2009/08/slutrapport-till-regeringen-om-intern-styrning-och-kontroll/>.
- . 2009c. ”Håkan Syrén general i EU”. 05 november 2009.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2009/11/hakan-syren-general-i-eu/>.
- . 2013. ”Veteraner hyllades och veteranmonumentet invigdes”. 29 maj 2013.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2013/05/veteraner-hyllades-och-veteranmonumentet-invigdes/>.
- . 2014. ”Antagningsordning för specialistofficersutbildning (Antagnordn SOU)”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2016a. ”FM2015-1597:7 Försvarsmaktens strategiska inriktning 2015
ändringsutgåva 1 (FMSI 2015 Ä1)”. www.forsvarsmakten.se.
- . 2016b. ”FM2016-20235:1 FM antagningsordning Specialistofficersutbildning (SOU)
2017-2018”. www.forsvarsmakten.se.
- . 2017. ”FM2016-10870:28 Försvarsmaktens budgetunderlag för 2018 med särskilda
redovisningar”. www.forsvarsmakten.se.
- . 2018a. ”FM2015-13192:15 Slutlig redovisning av perspektivstudien 2016-2018”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2018b. ”FM2017-13845:3 Försvarsmaktens årsredovisning 2017”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2018c. ”FIB2018:2 Försvarsmaktens interna bestämmelser med arbetsordning för
Försvarsmakten (FMArbo)”. www.forsvarsmakten.se.
- . 2019. ”FM2018-10243:7 Försvarsmaktens årsredovisning 2018”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2020a. ”FM2018-20355:12 Försvarsmaktens årsredovisning 2019”.
www.forsvarsmakten.se.
- . 2020b. ”Försvarsmakten i Sverige”. 25 februari 2020.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/forsvarsmakten-i-sverige/>.
- . 2020c. ”Uppvisningar och arrangemang”. 25 februari 2020.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/uppvisningar-och-evenemang/>.

- . 2020d. ”Vårt Uppdrag”. 25 februari 2020. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om-forsvarsmakten/darfor-finns-forsvarsmakten/vart-uppdrag/>.
- Hultqvist, Peter, och Micael Bydén. 2017. ”DN Debatt: Risk för desinformation om militärövningen Aurora”. *Dagens Nyheter*, 17 maj 2017. <https://www.dn.se/debatt/risk-for-desinformation-om-militarovningen-aurora/>.
- Högskoleverket. 2005. ”2005:52 R Officersutbildning i Sverige - Utvärdering av programutbildningar och kvalitetsarbete vid Förvarshögskolan och Förvarsmaktens skolor”. www.uka.se.
- . 2007. ”13-3504-07 Yttrande angående ansökan från Förvarshögskolan om rätt att utfärda officersexamen samt generella examina på grundnivå och på avancerad nivå”. www.uka.se.
- Lönnaeus, Olle. 2008. ”Hårt pressad ÖB får inget andrum”. *Sydsvenskan*, 10 maj 2008. <https://www.sydsvenskan.se/2008-05-10/hart-pressad-ob-far-inget-andrum>.
- Mellgren, Fredrik, och Dan Nilsson. 2008. ”Tolgfors kritisk till sparplan”. *Svenska Dagbladet*, 16 maj 2008. <https://www.svd.se/forsvar-med-tidsgrans>.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2018. *Opinioner 2017: Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. www.msb.se.
- ”Proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar”. Stockholm: Förvarsdepartementet.
- ”Proposition 2004/05:43 Förvarsmaktens grundorganisation”. Stockholm: Förvarsdepartementet.
- ”Proposition 2008/09:1 Budgetpropositionen för 2009”. Stockholm: Finansdepartementet.
- ”Proposition 2008/09:140 Ett Användbart Försvar”. Stockholm: Förvarsdepartementet.
- ”Proposition 2009/10:160 Modern personalförsörjning för ett användbart försvar - vissa frågor om Förvarsmaktens personal”. Stockholm: Förvarsdepartementet.
- ”Proposition 2014/15:109 Förvarspolitisk Inriktning – Sveriges Försvar 2016–2020”. Stockholm: Förvarsdepartementet.
- Regeringskansliet. 2019. ”Tillitsreformen”. 10 oktober 2019. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/tillitsreformen/>.
- ”Regeringsskrivelse 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid”. Stockholm: Socialdepartementet.
- ”Riksdagens protokoll 2009/10:121”. Stockholm: Riksdagen.
- ”Riksdagsskrivelse 2014/15:251”. Stockholm: Riksdagen.
- Riksrevisionen. 2014. ”RiR2014:8 Försvaret – en utmaning för staten: Granskningar inom försvarsområdet 2010–201”. www.riksrevisionen.se.
- ”SFS 1982:270 Förordning om allmänna flaggdagar”. Stockholm: Justitiedepartementet.
- ”SFS 1993:100 Högskoleförordning”. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ”SFS 1994:1809 Lag om totalförsvarsplikt”. Stockholm: Förvarsdepartementet.

- ”SFS 1996:1515 Förordning med Instruktion för Regeringskansliet”. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- ”SFS 2007:515 Myndighetsförordning”. Stockholm: Finansdepartementet.
- ”SFS 2007:603 Förordning om intern styrning och kontroll”. Stockholm: Finansdepartementet.
- ”SFS 2007:1164 Förordning för Försvarshögskolan”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SFS 2007:1266 Förordning med instruktion för Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SFS 2010:447 Lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarspålit”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SFS 2010:800 Skollagen”. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ”SFS 2010:801 Lag om införande av skollagen (2010:800)”. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ”SFS 2010:1064 Förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)”. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ”SFS 2015:722 Förordning om ändring i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Sjörén, Toivo, och Sonja von Lochow. 2017. ”Myndigheternas anseende 2017”. 03 juli 2017. https://www.kantarsifo.se/sites/default/files/reports/documents/kantar_sifo_anseende_myndigheter_2017.pdf.
- ”SOU 1953:27 Psykologiskt försvar”. Stockholm: Inrikesdepartementet.
- ”SOU 1995/96:12 Totalförsvar i Förnyelse”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SOU 2003:43 Ett Reformerat Skolsystem för Försvarsmakten”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SOU 2007:75 Att styra staten – regeringens styrning av sin förvaltning”. Stockholm: Finansdepartementet.
- ”SOU 2008:18 Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning”. Stockholm: Finansdepartementet.
- ”SOU 2008:98 Totalförsvarspålit i framtiden”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SOU 2009:63 Totalförsvarspålit och frivillighet”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- ”SOU 2014:73 Försvarsmakten i samhället: En långsiktigt hållbar militär personalförsörjning och en modern folkförankring av försvaret”. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Statskontoret. 2007. ”2007:12 Omställning av det militära försvaret”. www.statskontoret.se.
- . 2008. ”2008:03 Omställning av det militära försvaret”. www.statskontoret.se.
- . 2009. ”2009:11 Omställning av det militära försvaret”. www.statskontoret.se.
- . 2016. ”2016:26 Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen”. www.statskontoret.se.

- . 2018. "2018:27 När planeringen möter verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning". www.statskontoret.se.
- Styrelsen för psykologiskt försvar. 2008. *Opinion 2008: Om den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret*. www.msb.se.
- Svenska Dagbladet. 2008. "ÖB nominerad till toppjobb i EU", 21 augusti 2008. <https://www.svd.se/ob-nominerad-till-toppjobb-i-eu>.
- . 2018. "Försvaret jobbade 220 000 timmar med bränder", 24 augusti 2018. <https://www.svd.se/forsvaret-jobbade-220000-timmar-med-brander>.
- Sydow, Björn von. 2008. "Värnplikt bättre än yrkesarmé". *Svenska Dagbladet*, 09 februari 2008. <https://www.svd.se/varnplikt-battre-an-yrkesarme>.
- Totalförsvarets forskningsinstitut. 2012. "FOI-R 3371 SE Officersutbildning – i Sverige och internationellt". www.foi.se.
- Universitetskanslersämbetet. 2017a. "Yttrande över Förvarshögskolans ansökan om tillstånd att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom området försvar, krishantering och säkerhet". www.uka.se.
- . 2017b. "Förvarshögskolan: licentiat- och doktorsexamen inom försvar, krishantering och säkerhet". 26 oktober 2017. <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/beslut-om-examenstillstand/beslutade-examenstillstand/2017-10-26-forsvarshogskolan-licentiat--och-doktorsexamen-inom-forsvar-krishantering-och-sakerhet.html>.
- . 2017c. "Yttrande över Förvarshögskolans ansökan om tillstånd att utfärda magister- och masterexamen inom området försvar, krishantering och säkerhet". www.uka.se.
- . 2017d. "Förvarshögskolan: Magister- och masterexamen i försvar, krishantering och säkerhet". 29 november 2017. <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/beslut-om-examenstillstand/beslutade-examenstillstand/2017-11-29-forsvarshogskolan-magister--och-masterexamen-i-forsvar-krishantering-och-sakerhet-.html>.
- Utrikesdepartementet. 2019. "Regeringsbeslut 1:3 Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende anslag 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet". Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Ydén, Karl, och Mats Alvesson. 2008. "Karriärstyrda officerare skapar inkompetent försvar". *Dagens Nyheter*, 06 november 2008. <https://www.dn.se/debatt/karriarstyrda-officerare-skapar-inkompetent-forsvar/>.

Bilaga 1 Förkortningar

AB	Aftonbladet
ESV	Ekonomistyrningsverket
FHS	Försvarshögskolan
Fi	Finansdepartementet
FFS	Försvarets författningssamling
FM	Försvarsmakten
FoF	Folk och försvar
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
Fö	Försvarsdepartementet
FöU	Försvarsutskottet
HSV	Högskoleverket
IFFS	Institutet för framtidsstudier
KKrVA	Kungliga Krigsvetenskapsakademien
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
RiR	Riksrevisionen
RK	Regeringskansliet
RM	Rekryteringsmyndigheten
SK	Statskontoret
SKV	Skatteverket
SOM	SOM-institutet
SS	Sydsvenskan
SvD	Svenska Dagbladet
SvF	Sveriges Veteranförbund
SVT	Sveriges Television
TT	Tidningarnas telegrambyrå
UD	Utrikesdepartementet
UKÄ	Universitetskanslersämbetet
UNT	Upsala Nya Tidning
WP	Washington Post
WVS	World Values Survey

Bilaga 2 Empiri

Institution	Referens	Källa	Format	Datum	Typ	Antal
Akademi	KKrVA FHS	Hemsida	.pdf	2015-07— 2017	Bok, trycksak	1
					Tidskriftsartikel	2
Debattforum	FoF	Hemsida	.pdf	2005-04-04— 2018-01-15	Anförande	4
Institut	IFFS Sifo SOM WVS	Hemsida	.pdf	2009-06— 2020-02-25	Artikel hemsida	5
			.html		Bok, trycksak	5
					Rapport (bil.)	8 (11)
Media	AB Civileko- nomen DN Fokus GP Resumé SvD SvF SVT SS TT UNT WP	Hemsida	.html	2006— 2020-01-12	Tidningsartikel	38
Myndigheter	ESV FHS FM FOI HSV MSB RM SK SKV UKÄ	Hemsida	.pdf	1998-12— 2020-02-25	Bestämmelse	2
			.html		Bok, trycksak	1
					Direktiv	1
					FFS	6
					Artikel hemsida	39
					Rapport (bil.)	30 (2)
					Skrivelse (bil.)	32 (12)
					Årsredovisning (bil.)	6 (18)
Riksdag/ regering	Fi Fö FöU RiR RK UD	Hemsida	.pdf	1953-09-01— 2020-03-19	Artikel hemsida	2
			.html		Betänkande	2
					Kommittédirektiv	6
					Lag/förordning	17
					Proposition	15
					Rapport	13
					Regeringsbeslut	8
					Regleringsbrev (ändr.)	17 (65)
					SOU	18
					Utrikespolitisk dekl.	4